№ 223 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 10

1908

ԵՐԵՍՈՒՆԳՒԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 10 № 223

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՕՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ԽՕԼԵՐԱՅՈՎ և այլ տարափոխիկ հիւանդութիւններով անկաբելի է վարակվել՝ եթէ գործ է ածվում մաքուր ջուր։ Առաջարկում ենք հէնց այժմ ձեռք բերել ջուր մաքրելու համար ջրացտիչ ապպարատ „Գիդրիօլ“ անունով։

Նրա գործադրելու ձևը շատ հասարակ է։ Զտիչ մասը հեշտութեամբ ամրացվում է ամեն մի ծորակի (кранъ) վրա, օրինակ՝ ջրմուղու, հեշտաեռի և ուրիշ առարկաների։ Ամենակեղտոտ ջուրը համարեա թէ վայրկենապէս փոխարկվում է պարզ-բիւրեղեայ ջրի և մաքրվում է բակտերիաներից։ Կարճ ժամանակի ընթացքում «ԳԻԴՐԻՕԼ» ապպարատը տարածվել է տասնեակ հազարներով, որը ապացոյց է նրա գործնականութեան։ Ամեն մի ապպարատի հետ ուղարկվում են անհրաժեշտ մասերի պաշար և ձեռնարկ։ Զտիչ «ԳԻԴՐԻՕԼԻ» գինը միայն—2 ր. 50 կ.։ Ծանապարհածախքը ապպրողի հաշւին.—Եւրոպակ. Ռուսաստան—50 կ., Ասիական—75 կ.։

Պատուէրները հասցէագրել՝ Единственному представителю для всей Россіи Торговому дому Александръ Гольдеръ и К-о. МОСКВА, Садовая-Спасская, д. Петрова.
(չ. ու. կ.) ա. 15—1

ՍԹԱՓՎԵԼ ՊԷՏՔ Է

—

Ուսանող երիտասարդութիւնը, ինչպէս գիտենք, մի քանի բարձրագոյն դպրոցներում գործադուլներ սարքեց, իբրև բողոք համալսարանական ինքնավարութիւնը ջլատող և ջնջող միջոցների դէմ։ Սակայն հէնց սկզբից ուսանողութեան մէջ համերաշխութիւն և միաձայնութիւն չը կայացաւ գործադուլի վերաբերմամբ, և այն հարցը, թէ օգտակար կամ վնասակա՞ր է ուսանողական գործադուլը, դարձաւ ուսանողական ժողովների բուռն վիճաբանութիւնների առարկայ։

Լրագիրներից երեւում է, որ հոկտ. 2-ին Պետերբուրգում նշանակված է եղել ընդհանուր-ուսանողական համագումար քննելու գործադուլը շարունակելու կամ դադարեցնելու հարցը։ Այդ առիթով՝ մենք ուշադրաւ ենք համարում ռուսաց «Слово» թերթի արտայայտած կարծիքը, որովհետև այդ կարծիքը ռուս ողջամիտ և առաջաւոր հասարակութեան կարծիքն է։

Համագումար կոչելու խորհուրդն իսկ—ասում է լրագիրը—ցոյց է տալիս, որ երիտասարդութեան գործադուլային մասսայի տրամադրութիւնը սկսում է ենթարկվել գործադուլին աննպաստ պայմանների սթափողութեան։ Ուրիշ եւք և չէր կարելի սպասել մի ձեռնարկութիւնից, որը հէնց սկզբից բացասական ընդունելութիւն գտաւ։ Ուսանողները հասարակութեան մասն են, մարմին ի մարմնոյ հասարակական օրգանիզմի, ուստի և նրանց բոլոր ձեռնարկութիւնները կենսունակ կարող են լինել միայն այն չափով, ինչ չափով նրանք վայելում են համակրութիւն և աջակցութիւն հասարակութեան մէջ։ Բոլոր անցեալ ուսանողական շարժումները միայն այն ժամանակ են տուել որոշ դրական հետևանքներ, երբ յենվել են հասարակական ույժերի անկնյայտ կամ լռելեայն հաւանութեան վրա։ Բայց այդպիսի հաւանութիւն ներկայումս չենք նկատում։ Հասկանալով հանդերձ գործադուլը առաջ բերող պատճառները, հասարակութիւնը անպայման և յայտնապէս դատապարտում է այդ գործադուլը, որ խորապէս սխալ է թէ քաղաքականապէս և թէ լաւ էութեան։ Ներկայ գործադուլը աննպատակ է և հէնց այդ աննպատակութիւնը պէտք է համոզէ երիտասարդութեան, որ նա մոլորվում է։ Համագումարի որոշումը մի վկայական կը լինի ուսանող երիտասարդութեան հոգևոր հասունութեան համար։ Դադարեցնել գործադուլը և սկսել պարապմունք—ահա ինչ է թելադրում քաղաքական իմաստութիւնը, ահա ինչ է պահանջում հասարակական կամքը, ահա ինչ են պահանջում ամենից առաջ գիտութեան և կուլտուրայի շահերը։

Նոյնը հայ հասարակութիւնը պահանջում է և հայ ուսանողութիւնից։ Հայ ուսանողութիւնը պէտք է լաւ հասկանայ, որ մեր երկիրը, ընկղմված տգիտութեան մէջ, պէտք ունի ինտելիգենտ ույժերի իր վերածնութեան համար, ուստի նրա առաջին պարտականութիւնն է գիտութեան, լուրջ կրթութեան պաշարով զինվել, կուլտուրաէգերի դերը մեր երկրում խղճմտանքով վարելու համար։ Մենք, ի հարկէ, չենք քարոզում, որ հայ ուսանողութիւնը մի առանձնացած կաստա կազմէ, չը մասնակցէ ուսանողական շարժումներին. ոչ, միայն թէ նա պէտք է մասնակցէ այն շարժումներին, որոնք համակրութեան և աջակցութեան կարժանանան հասարակութեան առաջաւոր և մտածող խաւերի կողմից, որոնք կարող են որևէ դրական արդիւնք բերել։ Ուսանողական գործադուլը այն պայմաններում մէջ, որ տիրում են այսօր, աննպատակ է և նա չէ կարող համակրական արձագանք գտնել հասարակութեան մէջ։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Վիեննա, 8 հոկտեմբերի

«Cor. Bureau»-ին հաղորդում են Սօֆիայից, որ, լուրերին նայած, արեւելեան երկաթուղագծի նկատմամբ բուլգարական կառավարութեան մէջ մրտքերի էական յեղաշրջում է կատարվել. կառավարութիւնը, որ վերջերս առ հասարակ չէր ուզում ճանաչել Թիւրքիայի սեփականութեան իրաւունքը երկաթուղագծի արեւելեան-բուլմէլիական մասի վրա, այժմ պատրաստ է բանակցութիւններ սկսել միաժամանակ շահագործութեան իրաւունքը յետ գնելու մասին—կամ երկաթուղային ընկերութեան հետ, կամ թէ չէ՝ Թիւրքաց կառավարութեան հետ։ Բուլգարիան աշխատում է նախ ստանալ Թիւրքիայի համաձայնութիւնը, և յոյս էլ ունի, որ շուտով կը ստանայ։

Բուլգարական կառավարութիւնը չերնոգօրական կառավարութիւնից ստացել է մի շնորհաւորական նամակ Բուլգարիան թագաւորութիւն յայտարարելու առիթով։

(«Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 8 հոկտեմբերի

«Cor. Bureau» ին հեռագրում են Կ. Պոլսից, որ արտաքին գործերի մինիստրութիւնը գիշերվայ նիստի վերաբերութեամբ պատասխանեց, որ ցերեկով մինիստրների խորհուրդը թէև քննեց կոնֆերենցիայի ծրագիրը, սակայն ոչ մի վերջնական վճիռ չը կայացրեց։ Բ. Դրան պատասխանի մշակվող նախագիծը գուցէ այսօր վերջանայ։

Բուլգարիայի հետ անմիջական բանակցութիւններ սկսելու և Դիմիտրովի գալստեան վերաբերութեամբ արտաքին գործերի մինիստրութիւնը յայտնեց, որ դա նա լսում է, ահա երկրորդ օրն է, սակայն ոչ մի պաշտօնական տեղեկութիւն չունի։ Բ. Դուռը դեռ շարունակում է հաւատալ, որ խաղաղութիւնը ըստ երևոյթին կը շարունակվի, որովհետև Բ. Դրանը տեղեկացրել են, որ միւս պետութիւնները քայլեր են արել Սօֆիայում և վստահացում են ստացել, որ Սօֆիայի թիւրքական կօմիսարիատը և երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէտը ստացել են այդօրինակ վստահացումներ։

(«Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 8 հոկտեմբերի

«Cor. Bureau»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից, որ աւստրիական ապրանքների դէմ ուղղված բօյկօտը մեղմանում է։

Բ. Դուռը յայտնում է, որ ձեռնարկված պատերազմական միջոցները բնաւ աննորմալ երևոյթ չը պէտք է ներկայանան. հեծելազօրի սպառազինումը և պակասող զինուորամասերը լրացնելը վճռված են սրանից մի քանի տարի առաջ։ Նիզամի ծառայութեան կոչելը նպատակ ունի աւելացնել սոսկ եղած զօրքերի թիւը. ռեդիֆների ծառայութեան կանչելը վարժական նպատակով է. այս ամենը մօբիլիզացիա չի նշանակի։ Ըստ երևոյթին դեսպանները ընդունում են այս կարծիքը։

Եկած բուլգարական պատգամաւորներ Դիմիտրովը և Ստանչիովը խորհրդակցութիւն ունեցան մեծ վէզիրի և արտաքին գործերի մինիստրի հետ։

(«Հ. Գ.»)

—

Կ. Պոլիս, 8 հոկտեմբերի

Լրագիրները քաղում են ռուս-թիւրքական միութեան մասին Պետերբուրգի մամուլի օրգանների նուիրած յօդուածները առանձին վերնագրերով, կցելով իւրաքանչիւրը իր կողմից իր համաձայնութիւնը այդ միացման։

Երիտասարդ-թիւրքերի պաշտօնական «Շուրայը-Իւմմէտ» լրագիրը ընդգծում է, որ վերին աստիճանի կարեւոր աջողութիւն է Թիւրքիայի համար ռուսաց քաղաքականութեան կուրսի փոփոխութիւնը։

«Թանինը» խորհուրդ է տալիս Թիւրքական դիպլօմատիային բաց չը թողնել րօպէն։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պոլիս, 8 հոկտեմբերի

Եկած բուլգարական դիպլօմատ Դըմիտրովը երկարատև խօսակցութիւն ունեցաւ մեծ վէզիրի և արտաքին գործերի մինիստրի հետ։ Բանակցութիւնները վարվում են Բուլգարիայի անկախութիւնը ճանաչելու հողի վրա, որին իբրև տուրք առաջադրվելու է Մակեդոնիայի անձեռնմխելիութեան երաշխաւորութիւնը։

Լաւատեղեակ շրջաններում հաւատացնում են, որ Բ. Դուռը համաձայնել է ճանաչել Հերցեգովինայի միացումը՝ Սանջակի անձեռնմխելիութիւնը ապահովելու պայմանով։ («Հ. Գ.»)

—

Պարիզ, 8 հոկտեմբերի

Մինիստր Իզվօլսկին երէկ մեկնեց Բերլին. այնտեղից նա կը գնայ ուղղակի Պետերբուրգ։

Հեղինակաւոր աղբիւրից հաստատվում է, որ Լօնդօնում և Պարիզում Իզվօլսկին միանման հայեացքների է հանդիպել ապագայ կոնֆերենցիայի վերաբերութեամբ, Անգլիայի և Ֆրանսիայի ներկայացուցիչների հետ խօսակցելու ժամանակ։ Բերլինում Իզվօլսկին նոյն տեսակ համաձայնութիւն է կայացնելու Գերմանիայի հետ, որովհետև մինչև կոնֆերենցիայի գումարվելը անհրաժեշտ է առնել բոլոր շահագրգռված պետութիւնների կարծիքները նրա ծրագրի մասին։

Ռուս մինիստրի երկրորդ անգամ Պարիզում երևալը նաև կը նպաստէ Բալկանի գործերի աւելի բարեյաջող ընթացքին, քանի որ այդ գործը Իզվօլսկու հնարաւորութիւն կը տայ անձամբ աջակցել յօգուտ Թիւրք-բուլգարական վէճի խաղաղ լուծման Սօֆիայում և Կ. Պոլսում ֆրանսիական կաբինէտի ձեռնարկած գործողութիւններին։ Ֆրանսիական կաբինէտի վճիռները այդ ուղղութեամբ եղել են Ռուսաստանի լիակատար հաւանութեամբ, Ռուսաստանի, որ անկեղծօրէն ցանկանում է յետագայում բարեկամական ծառայութիւններ մատուցանել ինչպէս Բուլգարիային, այնպէս և Թիւրքիային։

(«Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադ, 8 հոկտեմբերի

Մի զօրամասի հրամանատար Վու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՕՍՖՕՐԻ ԱՓԵՐԻՑ

IV

Կ. Պոլիս, 8 սեպտեմբերի

Նա, որ երբևիցէ ոտք է կոխել սուլթանների մայրաքաղաքը բռնակալութեան օրերին և ոտք է կոխում այժմ, իրան կը զգայ միանգամայն տարբեր աշխարհի մէջ։

Ազատութիւնը կերպարանափոխ է արել ամեն ինչ. լրտեսական և ոստիկանական մի անարգ պետութիւնից ստեղծել է մի եւրոպական ազատ միջավայր։

Ասա ինչ ուզում ես, քննադատիր ինչ կարող ես, և քո ետևից, քո շուրջը բիրտ ոստիկանի, լկտի լրտեսի դաժան ու վայրագ դէմքի փոխարէն կը գտնես քեզ ուշադրութեամբ լսող, քո ամենակծու ակնարկները ծափահարող քաղաքացու ժպտուն դէմքը։

Ձեզ յայտնի է արդէն, որ այստեղ համարեա ամեն օր տեղի են ունենում միտինգներ և դասախօսութիւններ։

Խօսում են ամեն տեսակ հարցերի մասին, առանց նախապէս թոյլտուութիւն խնդրելու ժողովների համար և առանց վախենալու մի պրիստաւի կամ թաղային վերակացուի ներկայութեան կասկածելի հաճոյքը։

Մեր յեղափոխական կազմակերպութիւնները ծաւալում են մի արտակարգ եռանդ։ Մայրաքաղաքի զանազան թաղերում և զանազան արուարձաններում կազմակերպում են բանախօսութիւններ «դաստիարակելու» համար ժողովուրդը, այսինքն տարածելու համար իրանց հմայքն ու ազդեցութիւնը։

Դաշնակցութիւնը գործում է Սաբահէդդինի խմբի հետ. իսկ հնչակեանները թիւրքական ոչ մի կուսակցութեան հետ։

Ասացի, որ պրիստաւ կամ թաղային վերակացու չէ երկարում իր քիթը ժողովներից ներս։ Բայց համարեա բոլոր դասախօսութիւններին, չը գիտեմ մասնաւո՞ր հրաւէրով թէ ինքնաբերաբար, ներկայ է լինում «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» օսմանեան կօմիտէի մի անդամը, անկասկած վերահսկիչի դերը կատարելու, իմանալու համար թէ ինչ ոգի են ներշնչում հայ յեղափոխականները իրանց ունկնդիրներին։

Յաճախ կօմիտէի այդ անդամը ժողովականներից հրաւիրվում է խօսք առնել, և ողջունվում է որոտընդոստ ծափահարութիւններով։

Մեր կազմակերպութիւնները այն աստիճան տէր են դարձել հրապարակի վրա, որ հարկադրում են գոյութիւն ունեցող բոլոր օրաթերթերին իրանց էջերը լայն բաց անել «ընկերների» կատարած ամեն դասախօսութիւնների և... ռեկլամների համար։

Դրութիւնը հասել է այնտեղ, որ թերթերը, որոնք սկզբում հաճոյքով տեղ էին տալիս այդ կարգի նիւթերին, սկսել են արդէն զանգատվել, տրտնջալ, առանց սակայն դիմելու կարուկ միջոցների՝ հրաժարվել տպել հրամայված ձեռագրերը։

Այսպէս, օրաթերթերից մէկի խմբագիրը դառնացած ասում էր ինձ.

«Եղբայր, բաւական չէ, որ բերում են այս կամ այն բանը տպագրելու, պահանջում են էլ, որ դետեղենք այս-ինչ կամ այն-ինչ տեղը։ Օրինակ, այսօր X կուսակցութիւնը ուղարկել էր մի բան և պահանջում էր, որ տեղ տանք նրան անպատճառ առաջին երեսում. աւելին. պահանջում էր, որ զետեղենք հաղորդագրութիւնը երկու սիւնակի վրա, վերևում գնելով կուսակցութեան անունը մեծ, շատ մեծ տառերով։ Մեր աշխատակիցներից մէկը նկատեց, որ կարելի չէ՞ր, եթէ փոխանակ առաջինի՝ երկրորդ երեսում տպվէր։ Հաղորդագրութիւն բերողը զայրացաւ.

«— Ի՞նչ, չէք ուզում տպել,—բացագանչեց սպառնական դիրք ընդունելով։

«Ես միջամտեցի. ասացի, որ ուշ էր միացել, առաջին երեսը ամբողջապէս շարված և կապված էր։ Մեր մարդը հազիւ համոզվեց ու համաձայնվեց»։

Այս փոքրիկ միջադէպը բաւական բնորոշ է մեր կազմակերպութիւնների գործելակերպի մասին։

Բայց կը տևէ՞ այս «յեղափոխական» բռնակալութիւնը երկար։ Հազիւ թէ։ Երբ խանդավառութեան շրջանն անցնի, երբ հնչակեան և դաշնակցական այնպէս անեն, որ համբերութեան բաժակը լցվի, իրանք իրանց ձեռքով իրանց դէմ պիտի արձակեն դժգոհութեան, անբաւականութեան փոթորիկը։

Իսկ պոլսահայ մամուլը... Այդ մասին թերևս խօսեմ մի ուրիշ անգամ, առանձնապէս։

Եթէ հայ կազմակերպութիւնները ճառում են անդադար, թիւրք կուսակցութիւնները գործում են։

Ասենք՝ բոլորովին էլ ուղիղ չէ «Թիւրք կուսակցութիւններ» դարձուածքը, որովհետև ասպարէզի վրա կայ միայն մի կուսակցութիւն՝ «Միութիւն և Առաջադիմութիւն», քանի որ, ինչպէս յայտնել եմ, Սաբահէդդինի կուսակցութիւնը միացել է Րիզայի կուսակցութեան հետ և պետութիւնը կառավարում է ոչ թէ մինիստրութիւնը, այլ հէնց ինքը։

Ահմէդ Րիզան, կուսակցութեան Պարիզի պետը, դեռ չէ վերադարձել և զբաղված է ինչ-որ խորհրդաւոր գործով։ «Mechveret»-ի խմբագիրը այցելում է եւրոպական մայրաքաղաքները և տեսակցում մինիստր-նախագահների հետ։

Գուցէ հեռագիրը ձեզ էլ հաղորդած լինի, որ Րիզա-բէյը տեսակցել է Բիւլօվի հետ։ Ասում են, որ նա արտաքին քաղաքականութեան ընդհանուր վարիչի դերն է ստանձնել։

Եթէ Սաբահէդդինը միացել է Րիզայի խմբի հետ, բոլորովին չէ հրաժարվել սակայն իր սիրական սիստեմի՝ ապակենտրոնացման՝ ջատագովութիւնից։

Բայց «Թէրակկըի» խմբագրի եռանդը բաւական մեղմացած է։ Նկատի ունենալով այն ընդդիմութիւնը, որ արտայայտում է թիւրք ժողովրդի—ինտելիգենտ թէ ռամիկ—ահագին մեծամասնութիւնը դէպի նրա գաղափարները, իշխան Սաբահէդդինը իր պաշտպանած նախկին լայն ապակենտրոնացումը սեղմել է ու բերել-պարփակել օսմանեան սահմանադրութեան 108-րդ յօդուածի մէջ։

Առաջին անգամ լինելով՝ Կ. Պոլիս վերադառնալուց յետոյ՝ նա Պերայում, Variété թատրօնում, արտասանեց մի բանախօսութիւն «Անհատական նախաձեռնութեան և ապակենտրոնացման մասին»։

Օրը ոչ տօն էր և ոչ էլ կիրակի։ Սեպտեմբերի 3-ին, չորեքշաբթի։

Տոմսակները ձրի էին, հրաւէրի ձևով ուղարկված։

Թատրօնը ծայրէ ի ծայր լիքն էր։ Բոլորը ընտրեալներ։ Մեծ մասը հին ռէժիմից հալածվածներ ու արտասահման ապաստանածներ։ Ընդամենը մօտ հազար հոգի։ Հանդիսականների մէջ կային բոլոր ազգի ներկայացուցիչներ։ Շատ-շատեր անկարող եղան ներս մտնել և սեղմված սպասում էին դուրսը, ամեն րօպէ պատրաստ ներս խուժելու։

Եւ, իսկապէս էլ, մի երկու անգամ դասախօսը ստիպվեց ընդմիջել իր ճառը, որովհետև դրան մօտ տեղի ունեցան հրմշտուքներ և սուր ու աղմկալից վիճաբանութիւններ։

Ունկնդիրների ստուար մասը բաղկացած էր զինուորականներից, պաշտօնեաներից, խմբագիրներից, գրողներից, փաստաբաններից, մի խօսքով մտաւորական, ազատ ասպարէզի հետևող անձերից։

Ժամը 9-ին և 20 րօպէին (ըստ թիւրքաց. մօտաւորապէս ժամը 4-ին ըստ եւրոպ.) բեմ բարձրացաւ Սաբահէդդին՝ բուռն ծափահարութիւններով ողջունված։

Ձեռքով à la թիւրք (թէմէննահ անելով) իր շնորհակալութիւնը յայտնեց և նստաւ մի ոսկեզօծ թիկնաթոռի մէջ, մի սեղանի առաջ։

Մօտս նստող մի երիտասարդ-թիւրք, Սաբահէդդինի ամենաջերմ համակիրներից մէկը, մրմնջաց.

— Է՜հ, էտ չեղաւ. կարիք չը կար ոսկեզօծ թիկնաթոռի մէջ բազմելու. մի պարզ աթոռն էլ բաւական էր. սա հակառակ է

կոտիչին, որին ուղարկել էր Չերնօգորիայի իշխանը առանձին յանձնարարութեամբ Պեօտր Թագաւորի մօտ, Զագրէբում ժանդարմները իջեցրին գնացքից և տարան ոստիկանատուն, ուր պահեցին եօթ ամբողջ ժամ: Վուկոտիչը հեռագրով բողոքեց բարօն Էրենտալին իր հետ այդպէս վարվելու և միջազգային սովորութիւնները խախտելու առիթով, որից յետոյ Վիէննայից հրաման եկաւ ազատել նրան:

Երբ Վուկոտիչը Բէլգրադ եկաւ, ուսանողները դրօշակներով և ահագին ամբոխը ժողովվեցին «Մոսկվա» հիւրանոցի մօտ և ցոյց կազմեցին, որի ժամանակ աղաղակներ լսվեցին՝ «կեցցէ Նիկօլայ իշխանը, կեցցեն չերնօգորցիները»: Երբ Վուկոտիչը կառք էր նստում, Թագաւորի մօտ գնալու համար, ուսանողները արձակեցին կառքի ձիերը և իրանք տարան Վուկոտիչին մինչև արտաքին գործերի մինիստրութեան շինութիւնը: Ահագին ամբոխի ուղեկցութեամբ՝ Վուկոտիչը այցելեց մինիստր-նախագահին, ապա մի ժամով տեսակցեց Թագաւորի հետ: («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 8 հոկտեմբերի

Սերբիական արտաքին գործերի մինիստր Միլօվանօվիչը այցելեց ֆօն-Շէնին և առիթից օգտվեց բացատրել ստատս-սեկրետարին Արևելքի գործերի դրութիւնը, թէ ինչ հայեացք ունի դէպի այդ գործերը սերբ կառավարութիւնը: («Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադ, 8 հոկտեմբերի

Ֆինանսների մինիստրը սկուպշչինայի քննութեանը ներկայացրեց 1909 թ. պետական բիւջէն, որ հաշված է 93 միլիօն դինար:

Մինիստր-նախագահ Վելիմիրօվիչը յայտնեց, որ կառավարութիւնը, յենվելով սկուպշչինայի միասիրտ վստահութեան վրա, ձեռնարկել է դասապարտված զինուորականներին ներումն շնորհելու և արձակված օֆիցերներին վերստին ծառայութեան ընդունելու հարցը, սակայն այժմ չէ կարող որոշել հարցի լուծման ժամանակը:

Նացիօնալիստների պարագլուխ Րիբարացը յայտնեց, որ իր կուսակցութիւնը վստահ է կառավարութեան, բայց հարցը կրկին քննութեան կառաջարկէ, եթէ այդ ներումը շուտով տեղի չունենայ:

Սկուպշչինան երկրորդ ընթերցումով միաձայն ընդունեց՝ 17 միլիօն դինար յաւելեալ գումար յատկացնել զինուորական կարիքների համար: («Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադ, 6 հոկտեմբերի

Աւստրիական մագազինները պահվում են զօրքերով: Վրդոված սերբ ամբոխը ծաղրում է պահակներին: Միտինգներն ու ցոյցերը շարունակվում են: Պատերազմական բարդութիւնների հաւանականութիւնը ինկատի առնելով սերբիական ապրանքը և ազգային բանկը փոխադրվում են Կրագուեվաց:

Կամաւորները շարունակում են հաւաքվել: Ժողովրդական սպառազինութեան ֆոնդի անունով խոշոր նուիրաբերութիւններ են ստացվում: («Кс.» և «Б.»)

—

Սօֆիա, 6 հոկտեմբերի

Լրագիրները հաստատ են համարում «Веч. Почта» լրագրի այն լուրը՝ թէ Ֆերդինանդ Թագաւորի Թագադրութիւնը վճռված է յետաձգել մինչև յունվարի վերջը: («Б.»)

—

Բուդապեշտ, 8 հոկտեմբերի

Ունգարական պատգամաւորութիւնը ընդունեց ծովային մինիստրութեան բիւջէն: («Հ. Գ.»)

—

Թէհրան, 8 հոկտեմբերի

Թաւրիզի հոգևորականութեան մի մասի միջնորդութեան պատճառով, Էյն-ուդ-Դօվլէն վերստին Ատրպատականի գեներալ-նահանգապետ նշանակվեց: Նրան պատուիրագրված է ժողովել պատժիչ զօրախմբի մնացորդները և սպասել նոր օժանդակիչ օգնութեան Թէհրանից:

Մակուեցիներին և Րահիմ-խանին պատուիրված է նոր խմբեր ժողովել և գնալ միանալու Էյն-ուդ-Դօվլէին: («Հ. Գ.»)

—

Թաւրիզ, 8 հոկտեմբերի

Նկատվում է մի փոքր հանդարտութիւն, թէև շուկան դեռ փակ է: Տեղական անջումանը ձեռնարկել է ոստիկանութեան կազմը փոքրացնել և ոստիկանութիւնը հպատակեցնել Սաթթար-խանին և Բաղըր-խանին: Ծախքերը ծածկվելու են ազգայնականութեան տուրքերով: («Հ. Գ.»)

—

Պարիզ, 8 հոկտեմբերի

Ծովային մինիստր Տօմսոնի փոխարէն նշանակվեց Ալֆրէդ Պիկարը: («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 8 հոկտեմբերի

Րէյտէրի գործակալութեանը Պեկինից հեռագրում են, որ Կանտօնում պատահած միջադէպի քննութիւնից յետոյ, ուր չինական զօրքերը ընդհարվեցին եապօնական զօրքերի հետ, Չինաստանը պահանջել է վարձահատոյց լինել և պատժել յանցաւորներին: («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 8 հոկտեմբերի

Եկաւ Շլէզվիգ Հօլշտէյնի պրինցուհի Ալէքսանդրա-Վիկտօրիա ու Աւգուստ-Վիլհելմ պրինցի հարսը, որոնց ցոյց տրվեց շքեղ ընդունելութիւն: («Հ. Գ.»)

—

Ստօկհօլմ, 8 հոկտեմբերի

Ստօկհօլմ-Նինէս երկաթուղագծի ընկերութիւնը հաղորդեց կառավարութեանը իր մտադրութեան մասին՝ հաստատել ոչ ուշ քան փեթրվարի 1-ը մշտական նաւագնացութիւն Ռուսաստանի հետ անկախ նրանից, թէ կաջակցէ պետութիւնը թէ ոչ: Նաւերը դուրս կը գան Նինէսից ապրիլի 15-ից մինչև յունվարի 15-ը Րիգա, իսկ մնացած ժամանակները՝ Վինդավա: («Հ. Գ.»)

—

Դրեզդէն, 8 հոկտեմբերի

Արքայական օպերային թատրօնում կայացաւ «Եւգենիյ Օնեգին» օպերայի առաջին ներկայացումը, որ ահագին աջողութիւն ունեցաւ: («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 7 հոկտեմբերի

Պետական Դումայի Նախագահ Խոմեակովը արդարադատութեան մինիստր Շչեգլովիտովից ստացել է մի գրութիւն՝ Դումայի անդամ Կօլիւբակինին հեռացնելու համար:

Մոսկվայի համալսարանը որոշել է գործադուլը վերջացնել:

Դիպլօմատները վկայում են, որ մի քանի պետութիւնների պահանջը կօնֆերենցիան յետաձգելու մասին՝ հաւասարազօր է նրանից հրաժարվելուն: Եթէ կօնֆերենցիան չը կայանայ առաջիկայ շաբաթներում, ուրեմն նա չի էլ կայանայ:

Աջակողմեանների հարցապնդումը Կովկասի դպրոցների վիճակի մասին գաղտնի է պահվում օպպօզիցիայի յանկարծակիի բերելու նպատակով:

Պետերբուրգի քաղաքապետ Ջինօվիէվը, լուրերին նայելով, նշանակվում է ներքին գործերի մինիստրի օգնական: («Кс». և «Б.»)

—

Օդեսսա, 8 հոկտեմբերի

Ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետը հրատարակել է հետևեալ յայտարարութիւնը.

«Հարկաւոր եմ համարում նախազգուշացնել ուսանողներին, որ դասախօսութիւն լսելու ցանկութիւն յայտնող ուսանողների վրա ոչ մի բռնութիւն չի թոյլ տրվի գործ դնել. մեղաւորները խստագոյն պատժի կենթարկվեն»: («Հ. Գ.»)

—

Կիէվ, 8 հոկտեմբերի

Դատաստանական պալատը, քննելով Կիէվի սօցիալ-յեղափոխական բանուորական կուսակցութեան գործադիր կօմիտէտի գործը, բոլոր 13 մեղադրեալներին դատապարտեց տաժանակիր աշխատանքների: («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 8 հոկտեմբերի

Լեռնային ինստիտուտի ուսանողական ժողովում որոշվեց պարապմունքները վերսկսել: («Հ. Գ.»)

—

Մոսկվա, 8 հոկտեմբերի

Այսօր համալսարանում դասախօսութիւն եղաւ: («Հ. Գ.»)

—

Բուդապեշտ, 8 հոկտեմբերի

Ունգարական պատգամաւորութիւնը քննում էր արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւդժէտը: Բոլոր հռետօրները վստահութիւն յայտնեցին Էրէնտալի քաղաքականութեան, որը ապացուցեց, որ Աւստրօ-Ունգարիան guantité négligeable չէ, այլ մի զօրեղ պետութիւն. նոյնպէս համակրութիւն յայտնեցին սահմանադրութիւն մտցնելուն Թիւրքիայում և յոյս, որ Բօլգարիան կը մնայ խաղաղութեան տարր Բալկանների վրա. միևնոյն ժամանակ խիստ լեզուով քննադատում էին Սերբիայի ընթացքը: Մի քանի հռետօրներ խորհուրդ էին տալիս եռանդուն միջոցներ ձեռք առնել նրա դէմ: Րակօվսկի և Բէլա յայտնեցին, որ Բօսնիայի միացման հարցը պէտք է հանվի կօնֆերենցիայի պրօգրամից, և խօսք չէ կարող լինել Սերբիային և Չերնօգօրային վարձատրելու մասին. Դարդանէլի հարցը պէտք է կարգադրէին այն պետութիւնները, որոնք տիրում են Սև ծովի ափերին. Նօվօ-Բազարի սանջակը պէտք է Թիւրքիայի անբաժան մասը մնայ: Հռետօրները հաւանութիւն էին տալիս Բօսնիայի միացմանը, պահանջելով գրաւված նահանգների միացումը Խորվատիային: Էստէրհազին արտաքին գործերի մինիստրի անունից գոհունակութիւն յայտնեց, որ պատգամաւորութիւնը հաւանութիւն տուեց արտաքին քաղաքականութեան ներկայ ընթացքին: Ինչ վերաբերում է Թիւրքիային, — ասաց Էստէրհազի, — մենք նրա վերաբերմամբ հետևում ենք մեր աւանդական քաղաքականութեան, պաշտպանելով որքան հնար է նոր ուղղութիւնը, որին վերաբերվում ենք ամենամեծ համակրութեամբ: Մենք հիմք ունենք կարծելու, որ մեր և Թիւրքիայի միջև մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները ոչ թէ չը փոխվեցին, այլ ընդհակառակն ամրացան, երբ դրութիւնը պարզվեց: Եւրօպական կօնֆերենցիային, ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, մենք կը ներկայանանք միայն այն դէպքում, եթէ այնտեղ չի քննվի Բօսնիայի հարցը, որը պէտք է կարգադրվի մեր և Թիւրքիայի միջև: Մենք յոյս ունենք, որ շուտ կը լուծվի այդ հարցը, որովհետև պաշտպանում ենք թէ Բալկանների վրա և թէ ուրիշ տեղերում խաղաղութեան գործը: Մենք աջակցութիւն էինք ցոյց տալիս Թիւրքիայի և Բօլգարիայի միջև եղած տարաձայնութիւնների աջող լուծման: Ինչ վերաբերում է Բօլգարիային, նրա անկախութիւնը յայտարարելուց յետոյ, անյապաղ մենք կօնֆիդենցիալ կերպով դիմեցինք մի քանի կաբինէտների, այն կարծիքը յայտնելով թէ պէտք է Բօլգարիան Թագաւորութիւն ճանաչել, թէ նա կը կատարի իր պարտաւորութիւնները, մանաւորապէս կը տայ նիւթական բաւարարութիւն արևելեան երկաթուղիների գործը և Թիւրքիայի հետ կը կարգադրէ Արևելեան Րումէլիայի հարցը: Հռետօրը ամբողջապէս միանում է պատուիրակների խիստ քննադատութեանը Սերբիայի գործունէութեան եղանակի առիթով, որը Աւստրիայի կարծիքով բողոքելու որևէ իրաւունք չունի Բօսնիան միացնելու հարցում: Մենք խորհուրդ տուեցինք Սերբիային, — ասաց Էստէրհազին, — վերջ դնել աւստրօ-ունգարական հպատակների վերաբերմամբ ռանձգութիւններին և նրանց ճնշելու ժամանակ աւելի եռանդ ցոյց տալ քան առաջ: Կարող ենք աւելացնել, որ խաղաղութիւնը պահպանելու ցանկութեամբ ոգևորված և այլ պետութիւնները դիմեցին սերբիական կառավարութեանը նոյնանման յորդորներով: Յուսանք, որ նրանք աջող կը լինեն (բուռն ծափահարութիւններ): Պատգամաւորութիւնը ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւդժէտը: («Հ. Գ.»)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

II

Պարիզ, 4 հոկտեմբերի (ն. տ.)

Այսօր հասայ Պարիզ:

Մեզ, Ռուսաստանից եկածներիս, ենթարկեցին մի փոքրիկ քաւարանի: Թոյլ չը տուին, որ հեռանանք կայարանից, մինչև որ դեզինֆեկցիայի կենթարկէին մեր իրերը և կը գրէին մեր հասցէները:

— Սա զգուշութիւն է խօլերայի վերաբերութեամբ, — բացատրում էր մի պաշտօնեայ սիրալիր ժպիտով:

— Եւ երևի աւելորդ զգուշութիւն, — առարկում էին ռուսաստանցիները, որովհետև Գերմանիայում ամենևին հարկաւոր չը համարեցին մեզ դեզինֆեկցիայի ենթարկելու, երբ եղանք Բեռլինում:

Պաշտօնեան լսում էր և ժպտում:

Դեզինֆեկցիան շատ վայրիվերոյ էր: Սկզբում մի քանի մարդկանց իրերը մանրամասնօրէն մկրտեցին ֆօրմալինով, իսկ միւսներինը նոյնիսկ չը բացեցին, օրինակ իմ պայուսակը մնաց անխախտ:

Ես պատուիրեցի կառապանին տանել ինձ Սօրբօնի մօտերքը, որովհետև համագումարի նիստերը պէտք է լինէին Սօրբօնում: Այդտեղ գտայ մի յարմար սենեակ, ուր և իջայ:

Օրը կիրակի էր:

Համագումարի նիստերը պէտք է սկսվէին յաջորդ օրը: Յիշեցի, որ կիրակի օր Պարիզի նորաշէն հայկական եկեղեցին բաց է լինում, դիմեցի այնտեղ, դէպի Ժան-Գուժօնի փողոցը:

Ճանապարհը անցնում էր նշանաւոր շինութիւնների, հրապարակների և ճեմելիքների մօտով:

Ծանօթներ չը տեսայ, բացի Շիրվանզադէից, որի հետ և խօսակցեցինք Պարիզում եղած հայերի մասին:

Այնուհետև ես գնացի որոնելու ռուսական միսսիայի այն մարդկանց, որոնք կապ ունէին համագումարի գործերի հետ:

Նրանցից մէկն էր Ապօստօլը, որին գտայ տանը: Նա շատ ուրախ էր ինձ տեսնելուց, որովհետև ռուսական ներկայացուցիչները դեռ ոչինչ չէին մշակել համագումարի համար, և նա յոյս ունէր, որ մենք խելօն գործի կը ձեռնարկենք:

Ես յայտնեցի, թէ ինչ նիւթեր ունեմ իմ ձեռքին և ինչ նկատողութիւններ ունեմ նշանակած:

Պայմանաւորվեցինք հետևեալ առաւօտ ժողովել ռուսական ներկայացուցիչներին և խորհրդակցել:

Միւս խօսակցութիւններից պարզվեց, որ մենք ունեցել ենք ընդհանուր ծանօթներ, ինչպէս են հանգուցեալ Միքայէլ Թամամշեանը, Իւրիյ Ղամբարեանը և ուրիշները: Նա պատմեց հետաքրքրական միջադէպեր այն շրջանից, երբ տեղի ունէին ռուսական դասընթացքները: Ապօստօլի ամուսինը և մի ուրիշ հիւր աւելացրին իրանց տեղեկութիւնները:

Ռուսական դասընթացքները այն ժամանակի արդիւնքն էին և ժամանակաւոր գոյութիւն ունենալուց յետոյ դադարեցին:

Մի ուրիշ առիթով ես կը պատմեմ ընթերցողին յիշած հետաքրքրական միջադէպերի մասին:

Կիրակի օրը պէտք էր նուիրել Պարիզին, և ես գնացի շրջագայելու:

Պարիզցիները հետաքրքրված էին այդ օրը ի միջի այլոց օդապարիկների մեծ մրցահանդէսով: Եւ ինձ խորհուրդ էին տալիս այնտեղ գնալու: Ես չը գնացի այդ հանդէսին, բայց և այնպէս առիթ ունեցայ տեսնելու օդապարիկների վերելքի մանրամասնութիւնները անսպասելի կերպով:

Բարձրացայ Էյֆելեան աշտարակը: Դա իսկապէս մի վիթխարի և համարձակ գործ է: Աշտարակի բարձրութիւնից պարիզցիները երևում են նախ իբրև թզուկներ և յետոյ իբրև մրջիւններ:

Էյֆելեան աշտարակից շատ լաւ կարելի է գաղափար կազմել Պարիզի դիրքի և բաժանումների մասին: Եւ իւրաքանչիւր նորեկի կարելի է խորհուրդ տալ սկսել Պարիզի ուսումնասիրութիւնը Էյֆելից:

Աշտարակի վերևից շատ լաւ երևաց և օդապարիկների մրցահանդէսը: Տասնհինգից աւելի օդապարիկներ մասնակցում էին մրցութեան:

Էյֆելեան աշտարակի միջին յարկում պատահեցի Թիֆլիսեցի մի ծանօթի, որը պատմեց իր գլխին եկած մի դժբաղդութիւն: Նրանից գողացել էին 700 րուբլի: Թէև ոստիկանութիւնը խոստացել է հետամուտ լինել խստագոյն կերպով, բայց դեռ ոչինչ չէ գտել:

Էյֆելեան աշտարակից իջնելուց յետոյ շրջագայեցի մօտակայքում:

— Ջէ՞ք գնայ Ժօրէսի դասախօսութեան, — հարցրեց ինձ մի պարոն, որի հետ ծանօթացայ:

— Ուրախութեամբ:

— Այսօր երեկոյ Տրօկադէրօյում, ժամը $8^{1}/_{2}$-ին:

Մօտ էր Տրօկադէրօն: Գնացի այնտեղ և նախօրօք գնեցի տոմսակ, որպէսզի ապահովաբար գրաւեմ մինչև դասախօսութեան սկիզբը:

Ուղևորվեցի զանազան կողմեր և ի միջի այլոց Վերսայլի ճանապարհով: Հասարակ ֆրանսիացին կարողանում է իրան զուարճութիւններ պատճառել համեմատաբար ոչ ծանր և մեծ ծախքերով: Սրճարանները և գարեջրատները լիքն են յաճախորդներով: Երեկոյեան բաց էին և խանութներ շատ տեղերում:

Ժամը $8^{1}/_{2}$-ին կանգնած էի Տրօկադէրօյի առաջ: Դասախօսութիւնը սկսվեց մօտ 9-ին: Ամֆիթէատրօնով շինված ընդարձակ դահլիճի երեք քառորդը բռնված էր հասարակութեամբ:

Շատ կային օտարազգիներ և մանաւանդ ռուսներ:

Ժօրէսի դասախօսութեան նիւթն էր «Կօօպերացիա և արուեստ» (La Coöpération et l'Art):

Դասախօսութիւնը կապված էր կօնցերտի հետ, որը տրվում էր ի պատիւ ֆրանս-բելգիական սօցիալիստական միութեան և բելգիական հիւրերի: Նոյնիսկ երեկոյթի նախագահն էր Բելգիայի ժողովրդական տան դիրեկտօրը՝ Օքտօր, որը բացեց ժողովը և խօսք տուեց Ժօրէսին:

Ժօրէսի դասախօսութիւնը նման էր ճառի, որը նա արտասանում էր յաճախ դիմելով հռետօրական ուժեղացրած ձևերի և զունաւորված համեմատութիւնների: Նա այնքան չէր ապացուցանում, որքան ընդգծում էր եռանդուն և ոգևորված բացագանչութիւններով:

Նա ասում էր, որ արուեստը անհատական ստեղծագործութեան և ըմբռնողութեան արդիւնք է, բայց այդ հանգամանքը չէ կարող արգելք լինել, որ մասսաները գնահատեն նրան և իւրացնեն: Արուեստը ժամանակով պէտք է դառնայ աշխատաւորների սեփականութիւնը, բայց դրա համար անհրաժեշտ է կրթել այդ աշխատաւորներին և բարձրացնել նրանց մինչև արուեստի ըմբռնողութիւնը:

Ժօրէսի խօսելու ձևը, ուժեղ ձայնը, հռետօրական բացագանչութիւնները գրաւում են ունկնդիրներին և ազդում նրանց տրամադրութեան վրա: Նա վերջացրեց իր դասախօսութիւն-ճառը բուռն ծափահարութիւններով:

Այնուհետև տեղի ունեցաւ մի կօնցերտ, որի կատարողներից մէկն էր ռուսական սօցիալիստական քայլերգը: Հասարակութիւնը հաւանեց քայլերգի երաժշտութիւնը: Մի տիկին՝ Ֆլէօրի՝ երգեց անոյշ ձայնով երկու երգ:

Ես չը մնացի մինչև կօնցերտի վերջը:

Վերադարձայ բնակարանս և թղթին յանձնեցի տպաւորութիւններս:

Շտապեցի այդ անել, որովհետև վաղվանից մենք զբաղված կը լինենք համագումարի խնդիրներով և ես գուցէ ժամանակ չունենամ թղթակցութիւն գրելու:

Ա. Քալանթար

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐ ԸՆՏՐՈՂ ԹԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

—

Թեմական պատգամաւորների ժողովի շարունակութիւնը սկսվեց հոկտեմբերի 8-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին:

դեմօկրատիզմին:

Յետոյ ինձ դառնալով՝ ֆրանսերէն լեզուով.

— Գիտէք, իշխանը Թիւրքիայի ամենազարգացած, ամենահմուտ անձնաւորութիւններից մէկն է. գուցէ առաջինը...

Սաբահեդդին նախ շնորհակալութիւն յայտնեց և ապա սկսեց խօսել մի այնպիսի բարդ լեզուով, որը ամենևին մատչելի չէր կարող լինել հասարակ ժողովրդին և որը անուանվում է «գրական բարձր ոճ»:

Շատ կերկարէր թղթակցութիւնս, եթէ մանրամասնօրէն կանգ առնէի իշխանի դասախօսութեան վրա: Նիւթը արդէն ընթերցողներին յայտնի է: Սաբահեդդին պաշտպանում էր այն միտքը, որ գաւառներն ու նահանգները պէտք է իրանց վարչական գործերը տնօրինեն առանց կենտրօնից հրամաններ ու կարգադրութիւններ սպասելու: Նա որոշեց ապակենտրօնացման երկու ձևերը. քաղաքական և վարչական: Իր պաշտպանած սիստեմը քաղաքական ապակենտրօնացման ոչ մի տարր է պարունակում. ոչ մի նահանգ չէ կարող ձգտել ինքնիշխանութեան, անկախութեան, անջատման: Օսմանեան մի և ամբողջական կայսրութիւն, որի զանազան մասերը ենթարկվելով պետական ընդհանուր օրէնքներին՝ վարում են իրանց տեղական գործերը նահանգական ժողովների միջոցով: Խօսեց հակադրութիւններով: Նկարագրեց կենտրօնացման ու ապակենտրօնացման սիստեմները և ջատագովեց անհատական ձեռնեբեցութիւնը: Պէտք էր նոր սերունդը կրթել այնպիսի ոգով, որ նրա մէջ լայն չափերով զարգանային նախաձեռնութեան ընդունակութիւնները: Օրինակ բերաւ անգլիացիներին:

Ջատագովելով ապակենտրօնացման սիստեմը, իշխան Սաբահեդդինը ի միջի այլոց ասաց հետևեալ խօսքերը.

«Մեր բացատրած ապակենտրօնացումը մի նորութիւն չէ սակայն: Նա գոյութիւն ունի արդէն մեր սահմանադրութեան մէջ: Եւ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Միթհադ փաշայի պատրաստած սահմանադրութեան 108-րդ յօդուածում յիշատակված գաւառների «իրաւասութեան ընդարձակման» տրամադրութիւնը: Այդ յօդուածում ասված է, որ գաւառներում գոյութիւն պիտի ունենան նաև Ընդհանուր Ժողովներ, որոնց պաշտօնը պիտի լինի գործել աւելի ընդարձակ իրաւասութեամբ»:

Ճիշտ է, որ միթհադեան սահմանադրութեան մէջ կայ մի այդպիսի յօդուած, բայց նա բանաձևված է ընդհանուր, տարտամ խօսքերով: Գաւառների «իրաւասութեան ընդարձակման» մասին պէտք է լինեն մանրամասն օրէնքներ, որոնց պիտի մշակէր պարլամենտը: Նախորդ պարլամենտը այդ աշխատանքը չէ կատարել, կամ ժամանակ չէ ունեցել կատարելու: Նորը կը կատարէ, և յետոյ ինչ բովանդակութիւն կը գտնէ նրա մէջ, ահա գլխաւորը:

Իր թէզին ոյժ տալու համար յայտարարեց, որ ինքը՝ Միթհադ փաշան՝ զանազան գաւառներում կուսակալի պաշտօն կատարելիս՝ աշխատել է իրագործել ապակենտրօնացման սիստեմը, բարեկարգելով գաւառի վարչական գործերը:

Ճառախօսը ծափահարվեց շատ անգամներ: Նկատելի էր, որ որոշեալ ծափահարում էին այն ժամանակ, երբ յարձակվում էր հին ռեժիմի վրա, կամ երբ յայտարարում էր, թէ իր պաշտպանած սիստեմի մէջ անջատողական ոչ մի ձգտում չէ մտցնում և չէ ընդունում: Օրինակ՝ ծափերի մի իսկական մրրիկ բարձրացաւ, երբ իշխանը արտասանեց հետևեալ խօսքերը.

«Եւ սա նշանակում է ոչ թէ անկախութիւն, այլ քաղաքական միութիւն և մի դրօշի տակ մի մեծ ամբողջութեան կազմութիւն»:

Սաբահեդդինը ցոյց տուեց խօսելու որոշ ընդունակութիւն և դիւրութիւն: Նրա նախադասութիւնները կարծես նախապէս գրված, յղկված ու մշակված լինէին: Առոգանութիւնը մանաւանդ չափազանց մաքուր էր և պայծառ: Անշուշտ պատրաստված էր, բայց առհասարակ եթէ ոչ ներքին բովանդակութեան, գոնէ արտաքին արտայայտութեան տեսակէտից անթերի էր:

Դասախօսութիւնը տևեց մի ժամ: Եւ երբ Թատրօնից դուրս եկաւ, երկու կարգի վրա կանգնած հանդիսականները նրան ի պատիւ սարքեցին մի խանդավառ օվացիա, որը արձագանք տուեց ամբողջ Պերայում:

Ոգևորութիւնը մեծ էր առանձնապէս հայերի և յոյների մօտ: Մի Թիւրք երիտասարդ, կամ մի երիտասարդ-Թիւրք, Սաբահեդդինի անցքի ժամանակ երկիւղածութեամբ ու եռանդագին մօտեցաւ նրան ու համբուրեց ձեռքը:

Աբդիւլ-Համիդի ըմբոստ քեռորդին նստաւ իշխանական կառքը և ցուցարարների փառաբանութեան աղաղակների միջից սլացաւ դէպի Պանգալտի:

Arago

Նախագահը, նիստը բացված յայտարարելով, առաջարկեց մի քարտուղար եւ ընտրել:

Ընտրվեց Արշակ Մեհրաբեան:

Ապա ժողովը զբաղվեց նախորդ ժողովից մնացած և թեմ. տեսչի խնդրին վերաբերող երկու հարցերի քննութեամբ. նախ՝ թէ ինչ եղանակով կամ ձևով ընտրել թեմական տեսուչներ և երկրորդ՝ ինչ միջոցներով ծածկել այդ բանի համար պահանջվող ծախքերը:

Տէր-Միրաքեան մատնանշում է դպրոցական կանոնադրութեան մէջ նախատեսված ձևը: Կազմվում է ուսումնարանական խորհուրդ, որի 5—6 անդամները կը լինեն թեմական ժողովի կողմից և մէկը ուսուցչութեան: Ցանկալի է համարում, որ մէկն էլ լինի թեմի ծխական հոգաբարձութեան կողմից: Նա գտնում է, որ հարկաւոր է առնուազն երկու շրջանային տեսուչ ընտրել, բայց ներկայ ժողովում ընտրել անկարելի է համարում: Թեմական ներկայ պատգամաւորների ժողովը պէտք է ընտրէ ուսումնարանական խորհուրդ և մատնանշէ նիւթական աղբիւրները:

Մելիք-Այվազեան առաջարկում է թեմական տեսուչները ընտրել ներկայ ժողովում, իսկ նիւթական ծախքերը բաժանել թեմի եկեղեցիների վրա:

Ի. Ցարութիւնեան.—Մեր դպրոցները թէ ծրագրական և թէ կանոնական տեսակէտից քաօսի մէջ են գտնվում: Արդ, ինչ ելք գտնենք այդ քաօսը վերացնելու համար: Մեր առաջ դրված է թեմական տեսչի խնդիրը: Թեմական տեսուչը հարկաւոր է դպրոցական գործը կարգի բերելու համար, որը հնարաւոր է ծրագրով և կանոնով: Բայց տեսուչները գործավարներ են միայն, հարկաւոր է նաև հրահանգող մարմին: Հետևենք ուսուցչական համագումարի ընտրած յանձնաժողովի[կ]ցուցմունքներին (կարդում է), ընտրենք թեմական ուսումնարանական խորհուրդ և շրջանային տեսուչներ, առաջինը իբրև հրահանգող, իսկ երկրորդը՝ գործադիր: Այդ նպատակով ցանկալի է, որ յանձնաժողովի մի անդամը լինէր թեմի ուսուցչութեան կողմից: Նիւթականի մասին ես չեմ խօսի:

Լիսիցեան, միանալով Տէր-Միրաքեանի և Ի. Ցարութիւնեանի առաջարկներին, առարկում է Մելիք-Այվազեանի առաջարկին, գտնելով որ տեսուչը պէտք է ընտրվի ոչ թէ թեմական պատգամաւորների ժողովի, այլ ուսումնարանական խորհրդի կողմից: Ցանկալի է համարում, որ խորհրդի մէջ ներկայացուցիչ ունենայ նաև ծխական հոգաբարձութիւնը:

Թոփչեանը, յիշելով սրբազանի տուած տեղեկութիւնները թեմի դպրոցական գործի մասին, մատնացոյց է անում դպրոցների աննորմալ դրութիւնը և շտապեցնում է թեմական տեսչի խնդիրը՝ կարիքին շուտ բաւարարութիւն տալու համար: Գործի աջողութեան տեսակէտից նա առաջարկում է ընտրել մի մարմին, որի մէջ մտնեն ներկայացուցիչներ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան, թեմի ուսուցչութեան և թեմի ծխական դպրոցների հոգաբարձութեան կողմից, իսկ 6 հոգի էլ ընտրվի ներկայ պատգամաւորական ժողովի կողմից: Նիւթականի գործը ապահովելու համար առաջարկում է տուրք նշանակել եկեղեցական եկամուտներ և կապիտալի վրա:

Դ. Աղայեան առաջարկում է մի-մի ներկայացուցչութեան իրաւունք էլ տալ Բարեգործական և Կուլտուրական ընկերութիւններին:

Նարաղեան, ուշադրութեան առնելով որ կաթողիկոսը կոնդակով թեմական տեսուչ ընտրելու իրաւունքը տուել է Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան, առաջարկում է թողնել այդ իրաւունքը նրան և տալ նրան միայն օժանդակիչ մարմին, որպէսզի խնդիրը շուտ իրագործվի:

Գ. Վարդանեան.—Ես ուզում եմ խօսել թեմական ուսումնարանական խորհրդի այն կազմի մասին, որ այստեղ առվեց: Որ թեմի ծխական դպրոցների հոգաբարձութեան և ուսուցչութեան կողմից լինեն ներկայացուցիչներ—այդ միանգամայն հասկանալի է. բայց հասկանալի չէ թէ ինչու Ներսիսեան դպրոցն էլ ունենայ, ինչպէս պատճառաբանում էր մէկը: Այդ հոգաբարձութիւնը իր ժամանակին անյարմար է գտել և մերժել, իսկ այժմ այստեղ առաջարկում են նրան յանձնել: Ես անյարմար եմ գտնում, որովհետև նա իր գործերը ունի վարելու: Ինչ վերաբերում է տեսչի ընտրութեան, քանի որ թեմական ժողովն է հրաւիրում ուսումնարանական խորհուրդ, նա էլ պիտի ընտրի տեսուչ: Ես սկզբունքով դէմ էի, որ այս ժողովը զբաղվի թեմական տեսչի խնդրով իբրև անիրաւատէր, բայց քանի որ արգելուիթներ կան նոր թեմական պատգամաւորական ժողով հրաւիրելու, միանում եմ, բայց այն պայմանով, որ ուսումնարանական խորհուրդը կազմված լինի թեմական-ծխական դպրոցների հոգաբարձութիւնից, այս ժողովից և թեմի ուսուցչութիւնից:

Նախագահը, իբրև իրաւաբան և իբրև պատգամաւոր, կարծիք է յայտնում, որ թէև ուսումնարանական խորհուրդը կը լինի աւելի հեղինակաւոր ու բեղմնաւոր, բայց ի նկատի առնելով ներկայ պայմանները՝ գտնում է, որ մեր գործողութիւնները պիտի յարմարեցնենք տիրող օրէնքներին ու կարգերին, խոչընդոտների չը հանդիպելու համար: Առաջարկում է օրէնքով ճանաչված մարմին՝—Ներսիսեան դպրոցին կից հիմնել մի ուսումնարանական մարմին:

Ապա քուէարկութեան է դնում երկու առաջարկներ. 1) Առանձին ուսումնարանական խորհուրդ և 2) Ներսիսեան դպրոցին կից առանձին մարմին:

Սրբազանը նկատում է, որ կաթողիկոսը այդ իրաւունքը տուեց Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան, որովհետև յանձին նրա տեսնում էր ժողովրդին: Բայց որ հոգաբարձութիւնը կազմի մի մասնաժողով, այդ իրաւունքը նա չունի: «Նա առանց այն էլ ծանր հոգսեր շատ ունի: Իմ կարծիքով բաւական է եթէ նա մի ներկայացուցիչ տայ»: Իր ասելիքը սրբազանը վերջացնում է նրանով, որ՝ «որքան քիչ լինեն ներկայացուցիչներ ժողովի կողմից, այնքան գործի աջողութեան համար լաւ կը լինի»:

Գ. Վարդանեան նորից շեշտում է, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան մասնակցութիւնը անհետևողականութիւն է: Մասնաւոր գործի համար ընտրված մարմինը չէ կարող ընդհանուրի համար էլ գործել: Ներկայ դէպքում նա ոչ մի կապ չունի այս գործի հետ և ոչ մի մասնակցութիւն չը պիտի ունենայ: Բողոքելով այդ առաջարկի դէմ, նա ամփոփում է իր ասելիքը. «Թեմական ժողովը ունենալով թեմական ուսուցչութիւն և հոգաբարձութիւն՝ կարող է ինքը ընտրել թեմական ուսումնարանական խորհուրդ»:

Ա. Սահակեան համաձայնվում է, որ ներկայ դէպքում դա մասնաւոր գործ է և պիտի մասնակցեն միայն ուսուցչութիւնը և թեմական հոգաբարձութիւնը: Բայց նրա ընտրածը օրինական մարմին կը լինի, պաշտօնական բնոյթ կը ստանայ. ահա հարցը: Եւ ճառախօսը կարծում է, որ եթէ այդ մարմինը պատգամաւորական ժողովը ընտրի, կարող է օդում կախված մնալ: Ուստի յիշեցնում է կրկին իր նախորդ ժողովում ասած օրինակով կազմել:

Նախագահը հարցերը դնում է քուէարկութեան:

35 ձայնով ընդդէմ 2-ի ընդունվում է ինքնուրոյն ուսումնարանական խորհուրդ կազմելու առաջարկը:

Այդ խորհրդի մէջ թեմի ուսուցչութեան և հոգաբարձութեան ներկայացուցիչներ ունենալու առաջարկները ընդունվում են միաձայն, իսկ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան ներկայացուցիչ տալու իրաւունքը ընդունվում է 27 ձայնով ընդդէմ 8-ի:

Թեմական պատգամաւորական ժողովը որոշում է կազմել մի ուսումնարանական խորհուրդ՝ բաղկացած 7 անդամներից, որոնցից մէկը պիտի լինի թեմական-ծխական հոգաբարձութիւնից, միւսը՝ թեմական ուսուցչութիւնից, երրորդը Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնից և 4-ը՝ թեմական պատգամաւորական ժողովի կողմից. նոյնպէս և 3 անձնափոխանորդներ: Նրանք ընտրվելու են 2 տարով, մինչև հետևեալ թեմական հերթական պատգամաւորական ժողովը:

Ժողովը, ի միջի այլոց, սկզբունքով վճռում է թեմական տեսուչներին վճռական ձայն վերապահել ուսումնարանական խորհրդի նիստերում և ապա յանձնարարում է ուսումնարանական խորհրդին մշակել հրահանգներ տեսուչների համար, իբրև փորձ մինչև յաջորդ պատգամաւորական ժողովը:

Մելիք-Այվազեան նկատելով նախագահին, որ իր առաջարկը անուշադրութեան մատնեց, խնդրում է արձանագրութեան մէջ մտցնել իր այդ առաջարկը, որ «թեմական տեսուչը ընտրվի ներկայ ժողովում գաղտնի քուէարկութեամբ, իսկ թեկնածուների ցանկը կազմվի ժողովից ընտրված մարմնի կողմից»:

Նախագահը ցանկութիւն է յայտնում քուէարկել այդ առաջարկը, բայց Մելիք-Այվազեանը ուշացած է համարում:

Այնուհետև ժողովը զբաղվում է ուսումնարանական խորհրդի նիւթականի ապահովութեան խնդրով: Լինում են զանազան առաջարկներ. թեմի եկեղեցիների կապիտալի ու եկամուտների վրա տուրքեր դնել, տուրքեր դնել ուսումնարաններին, ուխտատեղիների, Թիֆլիսի Խոջիվանքի ու առհասարակ գերեզմանատների վրա: Առաջարկվում է սրբադրամ մտցնել Թիֆլիսի թեմում:

Գ. Վարդանեան ուշադրութիւն է հրաւիրում Թիֆլիսի ծխական դպրոցների կառավարութեան գործում էկոնոմիա անելու համար:

Ա. Առաքելեան նկատում է, որ ամենակարևորը թեմի հաշւետուութեան գործի կանոնաւորելն է:

Ժամը 11-ին ժողովականները ցրվում են և նիստը փակված է յայտարարվում:

Լ. Դ.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Հոկտեմբերի 8-ին կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանում քննվեց Թիֆլիսեցիներ Ալէքսանդր Բաղդասարեանի, Սեդրակ Ջաւախովի (16 տարեկան), Կոնստանտին Օքրոպիրիձէի (19 տարեկան) և քութայիսեցի Գերասիմ Կոմբէիձէի (18 տարեկան) գործը:

Բոլորը մեղադրվում են զինված յարձակում գործ դնելու և դրամ յափշտակելու մէջ:

Դատարանում միայն Բաղդասարեանը իրան մեղաւոր ճանաչեց, իսկ մնացածները բացասական պատասխան տուին:

Բաղդասարեանի պաշտպան երդուեալ-հաւատարմատարի օգնական Խօջաէնեանցը, շեշտելով մեղադրվողի խոստովանութիւնը, խնդրեց արդար ճանաչել նրան. իսկ մնացած չորս մեղադրեալների զինուորական պաշտպանը նոյնպէս խնդրեց դատարանին արդար յայտարարել չորսին էլ, որովհետև նրանց յանցանքը ապացուցված չէ:

Զինուորական դատարանը Բաղդասարեանին, Կոմբէիձէին և Օքրոպիրիձէին դատապարտեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով, իսկ Ջաւախովին՝ 10 տարով բանտարկութեան: Դատարանը որոշեց միջնորդել մեղմացնել այս պատիժները:

ԽՕԼԵՐԱ

✦ Երէկ, հոկտ. 9-ին, իր բնակարանում վախճանվեց խօլերայով «Северные Номера»-ի տէր կաթնատուն պահող Ադամեան:

✦ Հոկտ. 8-ին խօլերային նշաններով հիւանդացան, 7-րդ քաղաքամասում, Տուչկովսկայա փողոցում, № 15 տանը՝ գեղջկուհի Աւագ Սարգսեանը. Նաւթլուղում, № 8 տանը՝ Լարիսա Միխայլովան, Թիֆլիսի գնդի զինւոր Նիկիֆոր Գորդիենկօ, 3-րդ քաղաքամասում, Տրօիցկայա փողոցում, № 2 տանը՝ դռնապան Սեմէօն Նեզդէրօվինը, Վանքի փողոցում, № 28 տանը՝ Ցարութիւն Տանիէվ (9 տարեկան):

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Ֆինանսների մինիստրութիւնը վրաց ազնուականութեանը առաջարկել է 30,000 րուբլու գրաւական ներկայացնել, եթէ ազնուականութիւնը կամենում է մասնակցել Կախէթի երկաթուղու մրցման: Այդ հարցի առիթով հոկտ. 8-ին Պետերբուրգ մեկնեց Սղնախի ազնուականութեան գաւառական պարագլուխ իշխ. Դ. Չէլօկայեվը:

✦ Պետական կալուածքների վարչութիւնը մի քանի անձանց վերջերս կապալով էր տուել Նաւթլուղի հողաբաժիններից մի քանիսը, որ քաղաքը յատկացրել էր քաղաքային նոր սպանդանոցի համար: Քաղաքային վարչութիւնը, իմանալով այդ, դատ է սկսել կալուածքների վարչութեան դէմ, ապացուցանելով որ այդ հողերը պատկանում են քաղաքին:

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը այս տարի, յունվարի 1-ից, մինչև հոկտ. 4-ը ջրի եկամուտից ստացել է մօտ 179,000 րուբլի, իսկ անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցում—174,000 րուբլի: Տրակտիրային տուրք ստացվել է այս տարի 70,000 րուբլի, իսկ անցեալ տարի՝ 44,000 րուբլի:

✦ Ժողովրդական համալսարանում դասախօսութիւնները կը սկսվեն հոկտ. 12-ից: Այդ օրը բժ. Խատիսեան ռուսերէն լեզուով կը կարդայ մի դասախօսութիւն «Բնակարանային հարցը մեծ քաղաքներում» թեմայով, իսկ Մդիվանին վրացերէն լեզուով «Զանազան ֆակտորների ազդեցութիւնը մահացութիւնների վրա» թեմայով:

✦ Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատար գեներալ Շատիլովը թոյլատրել է երկու սեռի երեխաների միասին ուսանելը քաղաքային դպրոցներում:

✦ Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան վերջին նիստում քննվեց, ի միջի այլոց, ընկերութեան նոր փոխ-նախագահ ընդունելու հարցը Բագու փոխադրված Խ. Վէրմիշեանի փոխարէն: Որոշվեց խնդրել պ. Վէրմիշեանին ներկայ լինել ընկերութեան այսօրվայ նիստին:

✦ Նկատի առնելով որ վերջին ժամանակներս սիստեմատիկ կերպով զանազան գործիքների գողութիւններ են տեղի ունենում Թիֆլիս կայարանի դեպօյում, կարգադրված է դեպօյի բոլոր բանւորների ռոճիկներից վերցնել կորած գործիքների արժէքը: Սեպտեմբեր ամսում իւրաքանչիւր բանւորի ռոճիկից առել են 19 կոպէկ:

✦ «Մցխեթից «Зак. Обозр.»-ին հեռագրում են, որ հոկտեմբերի 8-ի գիշերը պօստային բաժանմունքում գողացել են 4 հազար րուբլի պետական փողերից: Այդ փողերը սնդուկից հանել են կեղծ բանալիի օգնութեամբ: Կարծում են, որ գողը կայարանի պահապանն է, որը և ձերբակալված է, սակայն փողերի հետքը չը կայ:

✦ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ Դրամաիքական ընկերութեան վարչութեան մէջ ընտրվեցին, վարչութեան նախագահ Գ. Ծուրինեան (Մ. Ջաքարի փոխարէն), փոխ-նախագահ Կ. Շիրինեան (Գ. Ծուրինեանի փոխարէն), քարտուղար Լ. Բաբայեան (Կ. Շիրինեանի փոխարէն) և գանձապահ վերընտրվեց Մ. Համբարձումեան:

✦ Քութայիսում միտք է յղացել աւտօմօբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Խոնի և Սամտրեդի կայարանի միջև:

✦ Մուխրանեան կամուրջի աշխատանքները արագութեամբ առաջ են գնում շնորհիւ Կուր գետի ջրի սակաւութեան: Արդէն ձեռնարկված է հիմքերի շինութեան:

✦ Սեպտեմբերի 26-ից բացվել է միկրօսկօպիկ կայարանը Թիֆլիսի քաղաքային սպանդանոցին կից՝ խոզերի միսը հետազօտելու համար:

✦ Սպանդանոցներ կառուցանելու մասնագէտ ինժեներ Պօզէրնին Թիֆլիսում սպասվում է այս ամսի վերջերը:

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը յարգել է ֆունիկուլեօրի վարչութեան խնդիրքը և թոյլատրել է վագոնների երթեւեկութիւնը սկսել առաւօտեան ժամը 10-ից և վերջացնել երեկոյեան ժամը 6-ին, այն պայմանով, որ քաղաքային վարչութիւնը իրան իրաւունք է վերապահում ցանկալի ժամանակ վերականգնել ֆունիկուլեօրի նորմալ երթեւեկութիւնը:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Թիֆլիսեցի հացթուխներ Մաթոս Մնացականօվ, Մելքոն Սամսոնեան և Աբրամ Աւետիսեան, հացի սակագինը խախտելու համար, Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ ենթարկվում են իւրաքանչիւրը 10 րուբլի տուգանքի:

✦ Հոկտ. 8-ի գիշերը, Սապերնայա փողոցում, № 26 տան բաց դռնով ներս է մտնում երևանցի Վալերիան Շպակօվսկին և կամենում է գողանալ տան իրերից, բայց իր ժամանակին նկատվում է աղախնից և ձերբակալվում: Նա յանձնված է դատարանի ձեռքը:

✦ Թիֆլիսի մսագործ Նիկօլայ Խաչատրեանը մսի սակագինը խախտելու համար, Թիֆլիսի ժամ. գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ, ենթարկվում է 10 րուբլի տուգանքի:

ԼՈՒՐԵՐ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

✦ Տեղիս յաջորդ Կորիւն վարդապետի գործի քննութիւնը, որ սպասվում էր սեպտեմբերին, պաշտօնական աղբիւրից տեղեկանում ենք, որ նշանակված է հոկտեմբերի 15—16-ին: Հայր Կորիւնի բանտարկութիւնը հաշւվում է 14 ամիս և մեղադրվելու է 102-դ յօդուածով, իբրև դաշնակցական կուսակցութեան պատկանող և հայ-թիւրքական կռուոիծների օրերում ակտիվ գործող:

✦ Հոկտեմբերի 5-ին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ ս. Յովհաննէս եկեղեցու ծխական դպրոցի հանդիսաւոր բացումը: Հոգևորականութեան մաղթանքից և «Մեր հայրենիք» երգից յետոյ, դպրոցի աւագ-ուսուցիչ Յ. Աղաբաբը ճառեց դպրոցի և ընտանիքի մէջ եղած սերտ յարաբերութեան մասին, հասարակութեան առաջ դնելով մի քանի միջոցներ, որոնցով դպրոց և ընտանիք կապվել են իրար հետ:

Ապա «Ահա ծագեց» և «Մեր հայրենիք» երգելուց յետոյ փակվեց բացման հանդէսը: Պէտք է նկատել, որ աւագ-ուսուցիչը մեծ խոստումներ է անում հասարակութեան և իրան շրջապատող հոգաբարձութեան. արդեօք խօսքեր, թէ՞ գործեր—այդ ապագան ցոյց կը տայ:

✦ Կորիւնապատ նոր քաղաքամասում, ուր առ այժմ բնակվում են 250 տուն, սեպտեմբերի մէկից բացված է ծխական միդասեան դպրոց 130 աշակերտուհիներով: Նորաբաց դպրոցը բոլորովին զուրկ լինելով կահ-կարասիքից, դասատուութիւնը կատարվում է ճաշերից յետոյ գրագիտական դպրոցում: Հ. բարեգործական ընկերութեան նպաստած 250 ր., որ գործադրվելու է միմիայն նստարաններ գնելու համար, մինչև օրս չէ ստացված:

✦ Հինգ օր է, ինչ քաղաքիս առաջին և երկրորդ մասում խօլերայի ոչ մի դէպք տեղի չէ ունեցել: Հաւանական գտնելով, որ առաջիկայ ամառ խօլերան աւելի կատաղի է երևալու, քաղաքիս ինքնավարութիւնը որոշել է 17 վերստի վրա գտնվող Հաջիքէնդ կոչված ամարանոցի մօտերքից բղխող աղբիւրներից մի քանիսը միացնելով հասցնել քաղաք, որովհետև քաղաքիս երկրորդ և առաջին մասում գտնված խմելու ջրերը բաւականութիւն չեն տալիս ազգաբնակութեանը, և գործ է ածվում գետի ջուր: Հաւատալի աղբիւրից լսում ենք, որ այս խնդիրը, անցնելով պատշաճաւոր հիմնարկութիւններով, դրական վճիռ է ստացել:

✦ Հոկտեմբերի 1-ին, գիշերը, հայկական մասում մի քանի տների հետ խուզարկվեց նաև Թագուհի Սարվազեանի տունը, որտեղ գտնվեց 720 փամփուշտ. բանտ տարան վերոյիշեալի 17 տարեկան թոռ Երուանդին: Նոյն գիշերը խուզարկութեան ենթարկվեց նաև 3 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Աստուածածին կոչված ուխտատեղին: Մանրակրկիտ խուզարկութիւնից յետոյ, խուզարկու ոստիկանութիւնը վերադառնում է ձեռնունայն:

✦ Նահանգական դատարանում հոկտեմբերի 4-ին զինուորական դատարանի միջոցով արդարացաւ ղարաղըշլաղցի Դաւիթ Դանիէլեանը, որ մեղադրվում էր 103-դ յօդուածով, իբրև դաշնակցական ներկայացուցիչ և հայ-թիւրքական ընդհարումների օրերում զէնք և պայթուցիկ նիւթեր տարածող: Մեղադրեալին պաշտպանում էր Կլանկը:

✦ Հոգևոր կառավարութիւնը մի քանի օր է, ինչ պատրաստութիւններ է տեսնում նոր յաջորդի ընտրութեան համար, որի առիթով ստացած ունի կարգադրութիւն կօնսիստօրիայից: Կորիւն վարդապետի յաջորդական ռոճիկը, 100 ր., երկու ամիս է ինչ իջեցված է 30 ր.: Բացի այդ՝ ռոճիկներից գումարված 300 ր. հոգևոր կառավարութիւնը թեմ. առաջնորդի մի գրութեան համաձայն պահում է իր մօտ: Ինչու. այդ մնում է մութ:

Սարգօ

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

✦ Օրենբուրգի նահանգի Օսինի գաւառական զեմստվօն ձայնաւոր Ալի Ահմեդօվի առաջարկութեամբ մահմեդական դպրոցների համար յատկացրել է 100 րուբլի նպաստ, բաժանելով նրանց 5 մեդրեսէների վրա: Սակայն մօլլաները, այդ բանում ինչ որ խորամանկութիւն նկատելով «ուրուսի» կողմից, հրաժարվել են ընդունել այդ գումարները և այժմ ուրախացել են, որ փրկել են մահմեդականներին «կորստից»:

(«Ор. Газ.»)

✦ Սարատովում սկսել է լոյս տեսնել «Իգտիսադ» (Տնտեսութիւն) անունով թուրքերէն մի թերթ, որը բացառապէս նուիրված է տնտեսական նպատակների—գիւղատնտեսութեան, առևտրի և արդիւնաբերութեան: Սարատովում տպարան չը լինելու պատճառով թերթը տպագրվում է Օրենբուրգում, առայժմ շաբաթը երկու անգամ:

✦ Առաջին համամահմեդական կօնգրեսի նախաձեռնող Ի. Գասպրինսկին ինչպէս հաղորդում է «Թարջիման» լրագրում, կօնգրեսը տեղի է ունենալու Եգիպտոսում: Գասպրինսկին արդէն եղել է Թիւրքական մեծ վէզիրի, պօլսական պարսից դեսպանի, խեդիվի, Եգիպտոսի անգլիական լիազօրի և ռուսական գեներալ-հիւպատոսի մօտ, և բոլորին էլ տեղեկացրել է համագումարի ծրագրի ու նպատակի մասին, որի համար ոչ ոքի մօտ բացասական հայեացքի չէ հանդիպել: Հաւանօրէն եւրոպական պետութիւնները խոչընդոտ չեն լինի կօնգրեսի գումարմանը, իսկ Անգլիան խրախուսված հնդկական մահմեդականների անգլիասիրական արտայայտութիւններով, իր կողմից կաջակցէ նրանց:

✦ Թուրքական լրագիրների ասելով Կազանի մեդրեսէները փակման մօտ են: Աշակերտներ չը կան: Ամբողջ Թուրք երիտասարդութիւնը ձգտում է ուսումնասիրել ռուսաց լեզուն և նրանց մեծ մասը մասնաւորապէս պատրաստվում է ռուսական դպրոցները մտնելու:

✦ «Закасп. Об.» լրագրի ասելով, Աւղանստանից մօտ 15 հազար հոգի ջեմշիդներ են գաղթել Անդրկասպեան շրջանը և, բնակվելով Կուշկայի մօտերքում, ցանկութիւն են յայտնել ռուսահպատակութիւն ընդունել: Նրանց գաղթելու շարժառիթը աւղանական կառավարութեան վատ վերաբերմունքն ու խստութիւններն են: Խօսում են, որ ջեմշիդների մի մասը դեռ ևս մնում են Աւղանստանում և նրանք ևս շուտով կը գաղթեն: Նրանց բնակեցնելու համար ռուս կառավարութիւնը Կուշկա է ուղարկել Պերեվէտ-Սոլթանօվին:

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Բագւում հրատարակվող թուրքերէն «Թազա-Հէյաթ» լրագիրը գեներալ-նահանգապետ Ֆօլբաումի կարգադրութեամբ դադարեցված է իր վնասակար ուղղութեան համար մինչև արտակարգ պահպանութիւնը Բագւում վերացնելը:

✦ Հոկտեմբերի 7-ին, երեկոյեան ժամը 6 1/2-ին, երբ տեղական պօստ-հեռագրատան I բաժանմունքում, որը գտնվում է ռուսաց տաճարի մօտ, գործողութիւնները վերջանում են և յաճախորդները ցրվում են, յանկարծ ներս են մտնում ատրճանակներով զինված չորս չարագործներ և «ռուկի վերխ» հրամայում: Այդ միջոցին գրասենեակում էր բաժանմունքի կառավարիչ Տէր-Մանուէլօվը, հեռագրական ծառայող մի օրիորդ, պօստատան ծառայող երկու պաշտօնեայ, մի աստիճանաւոր, խնայողական դրամարկղի կառավարիչը և մի ծառայող: Ներսում ոչ մի պահակ չը կար, որովհետև զինուորական պահակները մնում են մինչև ժամը 2-ը: Չարագործներից մէկը ատրճանակը ձեռքին մօտ վազելով Տէր-Մանուէլօվին, պահանջում է փողերը յանձնել: Վերջինս վերցնում է սեղանի վրա դրված սուրը և սկսում է կռիւ մղել կողոպտիչների հետ: Օրիորդը դուրս է վազում փողոց և աղմուկ բարձրացնում: Չարագործները սկսում են անկարգ գնդակներ արձակել ներսում, իսկ կռւողները երկու գնդակով ծանր վիրաւորում են Տէր-Մանուէլօվին ու փախչում, առանց կարողանալու որևէ բան տանել: Գլխաւոր մուտքից դուրս գալիս նրանք սպանում են դրան մօտ կանգնած քաղաքապահին: («Кс.»)

ՄԱՄՈՒԼ

Կ. Պօլսի «Արևելք» թերթի համարներից մէկի մէջ տպված Հրանտի «Մեծամենութիւն» առաջնորդող յօդուածը գեղեցիկ տպաւորութիւն է թողնում: Խօսելով Օրմանեանի դէմ յարուցված հալածանքի մասին, յօդուածագիրը կանգ է առնում այն տեսակէտի վրա, որ արտայայտել է «Մշակը» (№ 164), և գրում է.

«Ընենք Օրմանեանի դէմ ինչ որ իրաւացի է, ընենք ինչ որ հանրութեան արդար պահանջն է, առանց զարտուղելու ողջմտու-

թենէ: Պէտք է գիտնալ թէ մեզի հետ ուրիշներ ալ կան օրուան դէպքերուն հանդիսատես ու քննադատ. երբ մենք կը քննադատենք բուռն կիրքերու ներքև, առանց աջ ու ձախ նայելու, կը քննադատուինք միաժամանակ ու կը դատապարտուինք»:

Եւ առաջ բերելով «Մշակի» ասածը (№ 164), նա կցում է.

«Ինչո՞ւ նսեմացնենք գաղափարական պայքարը վրէժխնդրական գործողութիւններով, մանաւոր հալածանքներով: Քննադատենք գինքը, հաշիւ պահանջենք, պատասխանատուութեան ենթարկենք, առանց տեղի տալու այնպիսի արարքներու, որոնք ինքնին դատապարտելի են ողջմտութեան առջև»:

Մենք համոզված ենք, որ այս տողերը կարդալով «Գործ» թերթը՝ կը պոռայ. «Ահ, դուք ուրեմն պաշտպանում էք Օրմանեանին, դուք ուրեմն օրմանեանական էք»: Այդ թերթը և նրա նմանները երբէք չեն կամենում հասկանալ, թէ արդարասէր լինել՝ չէ նշանակում կողմնակից լինել: Նոյնը չէ ուզում հասկանալ և «Հովիւ» թերթը, որ «Մշակի» արդարասիրութեան մէջ երկդիմութիւն է նկատում և դրանով արդարացնում հովւականների վարմունքը, երբ նրանք, ոչ թէ «Մշակին» պատժելու, միայն դաշնակցականների հետ և այդ կղերական-դաշնակցական բլօկից ծնեցրին Ս. Յարութիւնեանի պատգամաւորութիւնը:

*

Բոստոնի «Արծիւ» կիսամսեայ հանդէսը «Ազատ Մամուլը» վերնագրով մի յօդուածի մէջ, քննելով պոլսահայ լրագրութիւնը, այն կարծիքն է յայտնում, որ «անիկա չկըրցաւ արտայայտել, գէթ մինչև հիմա, անանկ ինքնավստահ գրիչ մը, որ քննադատէր նոր վարչութիւն, նոր ռէժիմին մէջ սպրդած սուլթանապան ձգտումները, ինչպէս կընեն իրենց Թիւրք պաշտօնակիցները, և որ բանաւոր փաստերով լուսաբանէր, երբև հայկական նախկին սխալներ, Թիւրք թերթերու կողմէ մեր երեսին նետուած ամբաստանութիւնները, ու սարկական համակերպութեամբ մը չթարգմանէր նոյն թերթերուն մէջ երևցած թեր ու դէմ կարծիքները, առանց նոյնիսկ քանի մը տող դիտողութիւններ աւելցնելու»:

Եւ շարունակում է.

«Թիւրքիոյ մէջ տիրող ազատութեան հետևանքով հայ-յեղափոխական կուսակցութիւնները լքած են իրենց նախկին գործելակերպը կամ գործելակերպի մարտականդաւադրական մէթոդը: Հիմա կը սկսի ազատ պայքարի շրջան մը, որուն գլխաւոր ազդակը պիտի ըլլայ գրիչն ու խօսքը, բայց, դժբախտաբար, Թիւրքահայ մամուլը անընդունակ կերևայ քաղաքական պայքարին, և անոր աջակցութիւնը կասկածելի է մեզ համար»:

«Արծիւը» զուր է կարծում, որ հայ մամուլը Թիւրքիայում շղթայազերծ է. այո, սուլթանական ցենզուրա այլ ևս չը կայ, բայց, եթէ փաստ է այն իրողութիւնը, որ «Արևելք» թերթը Րաֆֆիի «Սամուէլ» պատմական վէպը արտատպելու համար ստիպված է եղել մի հայ-յեղափոխական կոմիտէից թոյլտւութիւն ստանալ, ուրեմն սուլթանական ցենզուրայի տեղ կայ դաշնակցական կամ հնչակեան ցենզուրա:

*

Նոյն «Արծիւը» հաղորդում է, որ Պրովիդանս նահանգի մէջ յօգուտ կովկասահայ տառապեալների հաւաքված է եղել դօքտոր Մարկոսեանի ձեռքով 1905 թ. 1030 դոլար, բայց այժմ յայտնվել է, որ այդ գումարը դօքտոր Մարկոսեանը չէ հասցրել Թիֆլիսի Կենտ. Նպաստամ. Յանձնաժողովին, որի գանձապահ պ. Մելիք-Ազարեանցը պատասխանելով իրան եղած մի դիմումին, յայտնել է, թէ այդպիսի գումար չէ ստացվել: Լաւ կը լինէր, որ Կենտ. Նպաստամ. Յանձնաժողովը որոնէր իմանալու, արդեօք չը կա՞յ որևէ սխալ կամ թիւրիմացութիւն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 7 հոկտեմբերի

Կղերական «Հովիւ» շաբաթաթերթի վերջին համարում երեկ կարդացի մի յօդուած, ուր, ի միջի այլոց, այդ շաբաթաթերթը յայտնում է, թէ 1) երբ ես մաշել եմ «Խարազան» թերթի խմբագրի դրան շեմքերը, 2) գաղտնի rendez vus-ներ եմ նշանակել, 3) առաջարկել եմ Օրմանեանին դնել իբրև առաջին ընտրելի, և ուրիշ շատ կոմբինացիաներ, միայն թէ օրմանեանականները ձայն տան պ. Քալանթարին:

Կղերական մի թերթից ես կարող էի սպասել չարամիտ և նենգաւոր ակնարկներ «Մշակի» և իմ հասցէին, բայց, խոստովանում եմ, երբէք չէի կարող ենթադրել, որ մի թերթ, եթէ լինէր նա նոյնիսկ խուլիգանական ուղղութեան, թոյլ տար իրան այդքան մի մեծ և անպատկառ ստախօսութիւն: Եւս առաւել չէի կարող սպասել, որ մի քահանայ, որ կղերական լինելով հանդերձ, ստախօսելու պարտաւորութիւն չունի, թոյլ տայ իրան այնքան ստորանալ, որ կուսակցական շահերի նկատումով հնարէ անամօթաբար սուտեր գաղափարական հակառակորդի վերաբերմամբ:

Բացարձակապէս յայտնում եմ, որ 1) «Հովիւ» շաբաթաթերթի հաղորդածը ամբողջովին սուտ է և զրպարտութիւն է. 2) իմ կեանքումս երբէք ոչ եղած իմ «Խարազանի» խմբագրի տանը, ոչ նոյնիսկ մինչև այսօր գիտեմ թէ Թիֆլիսի որ մասում և որ փողոցում է նա ապրում. 3) ոչ մի տեղ, ոչ մի անգամ ես որևէ rendez-vus չեմ նշանակել նրան. 4) ոչ մի առաջարկութիւն՝ բլօկ կազմելու, Օրմանեանին առաջին ընտրելի ընդունելու չեմ արել նրան. 5) բացի այն ժողովից, որ կայացաւ Գայիանեան դպրոցում սեպտեմբերի 14-ին և որին ներկայ էին մօտ 35—40 անձինք, ուրիշ որևէ տեղ ես չեմ պատահել «Խարազանի» խմբագրին. իսկ այն ժողովում, ինչպէս կարող են վկայել բոլոր ներկայ եղողները, ոչ մի բլօկ և համաձայնութիւն չէ եղել Օրմանեանի մասին:

Առաջարկում եմ «Հովւի» խմբագրին կամ հաստատել իր ասածները, կամ յետ վերցնել իր զրպարտութիւնները, այլապէս ես կը կնքեմ նրա ճակատին ստախօսի և զրպարտչի դրոշմը:

Հ. Առաքելեան

—

Շուշի, 6 հոկտեմբերի

Շուշու Ջուլհականոց-դպրոցի վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը հետևեալ անձանց, որոնք իրանց նուէրներով նպաստում են Ջուլհականոցի առաջադիմութեան:

1) Մեծապատիւ պարոն Թէոդորոս Խաչեանցին, որը նուիրեց Ջուլհականոցին 200 րուբլի, որպէսզի այդ գումարով շինվի նոր ձևի ու կատարելագործված գործի ստանօկներ, որից զուրկ էր մեր Ջուլհականոցը միջոցների սղութեան պատճառով և որը սպասում էր ազնիւ բարերարի:

2) Բագուի «Առևտրական տան Բէգլարեան և Կարապետեան», որը նուիրեց 3 հակ բուրդ Ջուլհականոցիս: Յարգելի պարոնները անցեալ տարի ևս նուիրել էին 2 հակ, ընդամենը 5 հակ, որի համար յայտնում ենք մեր անկեղծ և խորին շնորհակալութիւնը:

3) Պարոն բժշկապետ Յովհաննէս Գասպարեանցին՝ 50 ր. նուիրելու համար:

Ցանկալի էր, որ վերոյիշեալ ազնիւ պարոններին հետևէին և ուրիշները, որով միջոց կը տային թէ Թշուառներին ապրուստի միջոց ունենալու և թէ Ջուլհակային գործը զարգանալու:

Նախագահ վարչութեան՝

Սրբուհի Ղանդաղասզեան

Գանձապահ՝ Հռիփսիմէ Վարազեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

—

✦ «Արևելք» թերթը գանգատվելով, որ «պատրիարքարանը չի գործեր», որ չը կայ օրինաւոր ազգային վարչութիւն, որը կարողանար այստեղ և այնտեղ ցրված ազգային դրամները հաւաքել, խորհուրդ է տալիս առժամեայ ազգային վարչութեան դերը տալ Նպաստից Նորակազմ Յանձնաժողովին:

✦ Այս ամառ Եւրոպայում վախճանվել է հայազգի Միրզա Մելքոն-խանը, որ Նասրէդդին շահի օրով պարսից դեսպան էր Լօնդօնում, յետոյ նշանակվեց դեսպան Հռօմում: Հանգուցեալը բաւական մեծ դեր է խաղացել Պարսկաստանի նորագոյն պատմութեան մէջ:

✦ Շնորհիւ սահմանադրութեան, Կ. Պօլսում կազմակերպվել են հայկական ներկայացումներ: Հայ լրագիրները մեծ գովեստով են խօսում Վահրամ Փափազեան դերասանի մասին, որ կատարում է Շէկսպիրի գլխաւոր հերոսների դերը, ինչպէս «Օթելլոյի» և այլն:

✦ Կ. Պօլսի մէջ անդադար միտինգներ և հրապարակախօսութիւններ են կազմակերպվում դաշնակցական և հնչակեան կուսակցութիւնների ձեռքով, որոնք իրար հետ մրցում են այդ ասպարէզում: Դաշնակցութեան կողմից գլխաւոր հռետորներ հանդիսանում են՝ Ակնունի, Գալֆայեան, Վահագն, Զարդարեան: Ամենամեծ գովասանքի արժանանում է Ակնունին, որի ճառախօսութիւնները մեծ համակրութիւն են առաջ բերել: Ըստ «Արևելքի», Ակնունին դիւանագէտի և կարող հրապարակախօսի բոլոր առաւելութիւնները մարմնացնում է իր վրա: Դժբաղդաբար, մի քանի այլ դաշնակցականների ճառախօսութիւնները, ինչ Աբէլեանի և մեր մէջ իր բացասական յատկութիւններով ոչ անյայտ Խաչմանեանի, ինչպէս երևում է, շատ աննպաստ գաղափար են տուել կովկասահայ գրողների մասին: Կովկասահայ գրողները մեղաւոր չեն, եթէ Դաշնակցութիւնը Աբէլեանի և Խաչմանեանի նման ապիկար և ոռոտախօս գործիչներ ունի: Հնչակեան կուսակցութեան գլխաւոր ճառախօսներն են Յարութիւն Ճիհանկիւլեան, Միհրան Տամադեան, Մանուէլ Պէտիկեան, Սապահ-Գիւլեան և Մուշեղ եպիսկոպոս:

Կ. Պօլսի լրագիրները գովասանքով են խօսում և պ. Աւ. Ահարոնեանի մի երկու ճառերի մասին, որ նա վերջերս արտասանել է այդտեղ իր կարճատև այցելութեան ժամանակ:

✦ Կ. Պօլսի մամուլը ամբողջովին «Հայրիկ» մականունն է տալիս Իզմիրլեանին: «Իզմիրլեան Հայրիկ»—ահա այժմ ինչպէս է կոչվում նա ամեն տեղ: Համոզված ենք, որ Իզմիրլեան «Խրիմեան Հայրիկ» չի դառնայ հայ եկեղեցու համար:

✦ Կ. Պօլսի նախկին պատրիարք Օրմանեանը բարի գալուստի այցետոմս ուղարկած լինելով Իզմիրլեանին, երբ սա գալիս է Կ. Պօլիս, և Իզմիրլեանն էլ ընդունած լինելով այդ այցետոմսը, մի քանի լրագիրներ պախարակում են Իզմիրլեանին, ասելով որ նա չը պէտք է ընդունէր Օրմանեանի այցետոմսը և պատասխանէր: Սխալ գաղափար, ի հարկէ, որը ցոյց է տալիս, թէ որքան հեռու է հայը ջենտլմէնութեան զգացումից: Մենք գովում ենք Իզմիրլեանի վարմունքը, որ գիտէ զանազանել քաղաքավարութիւնը գործից:

✦ Կ. Պօլսի «Արևելք» թերթը, որ մի ժամանակ մեծ անուն և հեղինակութիւն ունէր Կ. Պօլսի հայ մամուլի մէջ (80-ական թւականներին), երբ նրա ղեկավարներն էին Արփիար, Կ. Սվաճեան և այլք, այժմ վերակազմվել է և ձգտում է վերստանալ իր նախկին դիրքը: Գլխաւոր խմբագրական ույժերն են Երուանդ Սրմաքէշխանլեան և Մելքոն Կիւրճեան (Հրանտ): Աջողութիւն ենք մաղթում:

✦ Օսմանեան սահմանադրութեան հիմնադիր Միդհատ-փաշայի որդին՝ Ալի-Հէյդար Միդհատ-բէյը գրել է իր հօր կեանքը, նրա եղերական մահը և սահմանադրութեան պատմութիւնը, որ շատ հետաքրքրական է: Զմիւռնիայի «Արևելեան Մամուլ» հանդէսը տպում է այդ հետաքրքրական աշխատութեան թարգմանութիւնը:

✦ Մի զաւեշտական դէպք տեղի ունեցաւ վերջերս Կ. Պօլսի հայ մամուլի մէջ: Հարաւային Ամերիկայի մէջ, Բրազիլիայում մի նահանգ կայ, որ կոչվում է Մինաս Ժէրայ կամ Ջիրայ, որ 4,500,000 բնակիչ ունի և Ֆրանսիայի չափ տարածութիւն: Վերջերս՝ Անգլիայում մի գրահաւոր նաւ է շինված, որ կնքվում է այդ նահանգի անունով՝ Մինաս Ժէրայ: Եւ ահա Կ. Պօլսի հայ թերթերը աւետում են հայութեան, թէ Անգլիան՝ իր նոր կառուցած մի նշանաւոր զրահաւոր նաւը կնքել է հայ գործիչ Մինաս Ջերազի անունով, ի յարգանս նրա գործունէութեան: Այդ առիթով լրագիրները տպում են ահագին յօդուածներ, ներբողներ: Վերջապէս, գտնվում է աշխարհագրութեան ծանօթ մի անձն, որ պարզում է թիւրիմացութիւնը և ծաղրում հօսհօսական թեթևամտութիւնը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

8 հոկտեմբերի

ՎԵԱՏԿԱ: Զէմստվային ժողովը որոշեց գաւառում մտցնել ընդհանուր պարտադիր ուսում:

ԿԻՐԻԼՕՎ: Զէմստվային ժողովը որոշեց 1909 թ. տասը տարվայ ընթացքում ուսումը պարտադիր անել տալ ազգաբնակութեան համար, բանալով ամեն տարի վեցեօթ դպրոց:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Եկան ռուս աւտոմոբիլիստներ՝ Նագէլը, Լեբեդէվը և Էֆրօնը, որոնք մի ամսվայ ընթացքում Եւրոպայով անցել են 10,000 վերստ տարածութիւն: Ամենուրեք նրանց ցոյց են տուել ամենասրտագին ընդունելութիւն: Աւտօմօբիլների առաջին անիւների րէզինները ռուսական են և բոլորովին էլ չեն վնասվել:

Մինիստրների խորհուրդը ընդունեց Դումային ներկայացնելու համար այն օրինագիծը, որի համաձայն Պետերբուրգի պօլիտեխնիկումին կից հաստատվելու են մեքենագործական և ինժենէրական-շինարարական բաժանմունքներ:

Առևտրի մինիստրութիւնը Նիդէրլանդական կառավարութիւնից առաջարկութիւն է ստացել գումարել Հաագայում մուրհակային իրաւունքի խնդիրների վերաբերեալ միջազգային կօնֆերէնցիա:

Մի օրում խօլերայով հիւանդացան 27, մեռան 12, առողջացան 63 հոգի:

Ծովային մինիստրը, մեկնելով Բարձրագոյն կարգադրութեամբ Սև ծովի նաւատորմիղը և նաւահանգիստները դիտելու համար, իր պաշտօնը բացակայութեան ժամանակ յանձնեց իր օգնականին:

ԿՕՏԷԼՆԻՉ: Զէմստվային ժողովը որոշեց մտցնել պարտադիր ուսում, բանալ տասը տարիների ընթացքում ամեն տարի 21 դպրոց:

ՎՕԼՕԳԴԱ: Զէմստվային ժողովը հաստատեց դպրոցական ցանցը, որոշեց ամեն տարի բանալ 12 դպրոց:

ԳԱՆՋԱԿ: Խօլերայով հիւանդացաւ և մեռաւ 1 հոգի: Ղազախի գաւառում հիւանդացել և մեռել է 1 հոգի:

Ժամ. խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Պուկիս, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան:

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—12½ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նախամարդեան

Բ Ժ Ի Շ Կ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ:

Հիւանդների ընդունելութիւնը	12—1 առաւօտեան 5—6 երեկոյեան

Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճանիձէի:

100—31

УГОЛЬ

КУЗНЕЧНЫЙ, ПАРОВИЧНЫЙ, ПЛАМЕН., АНТРАЦИТЪ, КОКСЪ.

ЦѢНЫ ОПТОВЫЯ.

А. БРАУХЛИ, Харьковъ.

(ա. օ.) 52—27

Հարկաւոր են

ՌՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Դիմել «Մշակի» խմբագրատուն:

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ"

Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ

«Этикетъ утвержденъ прав.» մակագրութիւնով.

Գլխաւոր պահեստատեղը Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման Կովկասեան Ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում:

(10, 20, 30) 50—23

ՄԻ ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ ՕՐԻՈՐԴ

տալիս է ֆրանսերէն, անգլիերէն լեզուների և նկարչութեան դասեր:

Հասցէն՝ Բեբուտովսկայա № 56, բնակարան Եակուլօվի № 7.

10—8

Վելյամինօվսկայա փողոց № 8.

Նոր բացված արհեստանոցում ընդունում են տղամարդկանց հագուստների պատուէրներ միանգամայն հմուտ և երկար տարիների փորձառութիւն ունեցող

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԱԿՕՊԵԱՆ և ԱՐՉԻԵԱՆ

Նոյն տեղում կատարվում է ահագին ընտրութիւն կտորեղէնների

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՖԻՐՄԱՆԵՐԻ

Պատուէրները կատարվում են բարեխղճօրէն, խիստ ճշտապահութեամբ և վերջին մօդայով:

Գները չափից դուրս էժան են

Խնդրում ենք յարգոյ հասարակութեանը համոզվելու համար անձամբ այցելել:

ԱԿՕՊԵԱՆ և ԱՐՉԻԵԱՆ

(կ. չ. ու.) 20—15

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ

կարդալ, գրել և խօսել սովորեցնում են 8 ամսում տեսական և գործնական զբաղմունքների միջոցով. ամսական 5 ր.: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր 10—12 և 4—7 ժամը:

Միքայէլեան պրօսպեկտ տուն № 24/4

Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութ. կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ

(օ. մ) 20—16

ՓՈՂ 100—200 րուբլի ՓՈՂ

ամսական կարող է ունենալ իւրաքանչիւրը: Պաշտօնը, զբաղմունքը, նոյնպէս որևէ տեղ բնակչութիւն ունենալը արգելք չեն լինում: Ոչ մի դրամագլուխ ունենալ հարկաւոր չէ: Մանրամասնութիւնները հաղորդվում են անյապաղ և առանց վարձատրութեան:

Հասցէագրել՝ г. Москва, Почтовый ящикъ 754.

(ու.) 20—12

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ և 62 առարկաներ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ՉԷ, այլ ԲԵՐԵԼ ՏՈՒԷՔ!

Ժամացոյցների Մօսկվայի Կենտրոնական Պահեստը

Ուղարկում է } 1 ժամացոյց և նրա հետ 62 առարկայ միայն 6 ր. 50 կ.

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ բաց՝ տղամարդկանց կամ կանանց՝ անգլիական պողպատից: Ռեմօնտուար: Մեխանիզմը ամուր աշխատութիւն է և հաւաքված արտասահմանեան վարպետների ձեռքով: Ժամացոյցի ճշտութիւնը ստուգված է, որի մասին երաշխաւորութիւն է տրվում: 1) Մօդային շղթայ տղամարդի կամ կանանց պարանոցի համար. 2) Շքեղ արտասահմանեան բրէլօկ. 3) Գրպանի ամերիկական ծալվող մկրատ. 4) Ծանապարհորդական գրպանի թանաքաման. 5—6) Ծալվող գործիք մատիտով և գրչով. 7—31) 25 թերթ շքեղ պօստի թուղթ. 32—56) 25 նոյնպիսի ծրար. 57) Քսակ սաղի կաշուից, բաժանմունքներով, զանազան դրամների համար, և 58—62) Գարնիտուր բաղկացած 3 կրծքի և 2 թեքի կոճակներից շքեղ ձևի, որոնց համար մենք բազմաթիւ շնորհակալութիւններ ստացանք: Գարնիտուրը առանձին վաճառքով արժէ 2 ր. 50 կ.:

Ուրեմն, դուք 6 ր. 50 կոպէկով ստանում էք 63 շատ հարկաւոր առարկաներ: Բոլոր այդ իրերը փակ ժամացոյցի հետ 7 ր. 50 կ., իսկ արծաթէ խուլ ժամացոյցի հետ ուղարկվում են 13 ր. 50 կոպէկով:

Արկղի մէջ դարսելը՝ ձրիաբար: Կատարումը ճշտութեամբ: Ուղարկվում է վերադիր վճարով:

Առաքման համար պէտք է աւելացնել Եւրոպ. Ռուսաստ.—50 կ., իսկ Ասիակ.—75 կ.:

Լիակատար երաշխաւորութիւն ապրանքի լաւ որակութեան համար:

Պատուէրներն ուղղել՝ Московскому Центральному Складу Часовъ

Москва, д. Виноградова, № 126.

Յ. Գ. Կանխավճար ուղարկողներին, դրամով կամ մարկաներով, ուղարկվում է ձրի իբրև պրեմիա 10 բաց նամակներ, շքեղ կերպով պատրաստված իւղային ներկերով:

Խնդրում ենք չը խառնել Վարշավայի ֆիրմաների հետ:

(ու.) 20—12